

KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU'NUN
ÇOCUKLARLA VE GENÇLERLE İLETİŞİM
VE İLİŞKİLERİNİ GÜÇLENDİRME EĞİTİM PROGRAMI

HAKLARIMI ÖĞRENİYORUM

15-18 YAŞ AKRAN EĞİTİMİ KILAVUZU

Bu eser, UNICEF'in teknik ve finansal desteği ile Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK) ile süregelen işbirliği çerçevesinde hazırlanmıştır.
Eserin tüm telif ve yayın hakları Kamu Denetçiliği Kurumu ve UNICEF'e aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Eserde yer alan ifadeler UNICEF'in politika veya görüşlerini temsil etmemektedir.
Para ile satılamaz.

AKRAN EĞİTİMCİSİNİN

ADI SOYADI :

OKULU :

SINIFI :

YAŞI :

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	4
BÖLÜM 1: AKRAN EĞİTİMLERİ	8
BÖLÜM 2: ETKİLEŞİMLİ EĞİTİM TEKNİK VE YÖNTEMLERİ	14
BÖLÜM 3: ÇOCUK HAKLARI VE KDK	18
I. Hak Kavramı ve Çocuk Hakları.....	19
II. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi	20
III. Hak İhlali Kavramı ve Çocuk Haklarının İhlal Edilmesi	26
BÖLÜM 4: AKRAN EĞİTİMİNİN PLANLANMASI VE VERİLMESİ	32
BÖLÜM 5: HAKLARIMI ÖĞRENİYORUM EĞİTİMİ	36
OTURUM 1: Haklarımız ve Sorumluluklarımız.....	37
OTURUM 2: Hak İhlali ve Kamu Denetçiliği Kurumu	44
EKLER	54
EK 1: Planlama Tablosu	55
EK 2: Katılımcı Listesi	56
EK 3: Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.....	57
EK 4: Benim İçin Çok Önemli Olan Şeyler.....	61
EK 5: 15–18 Yaş Akran Eğitimi Raporu	62

GİRİŞ

Haklarımı Öğreniyorum Eğitimi Nedir?

Haklarımı Öğreniyorum Eğitimi, Kamu Denetçiliği Kurumu (kısaca KDK) ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (kısaca UNICEF) iş birliği ile yürütülen **Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Çocuklarla ve Gençlerle İletişim ve İlişkilerini Güçlendirme Eğitim Programı** kapsamında, çocukların, ergenlerin ve gençlerin haklarını öğrenmelerini ve KDK'yı tanımalarını amaçlayan bir eğitimidir.

Haklarımı Öğreniyorum Eğitim Kılavuzu Kimler İçin Hazırlandı?

Haklarımı Öğreniyorum Eğitim Kılavuzu 15-18 yaş arası akran eğitimcisi olmak isteyen gençler için hazırlanmıştır.

Akran size benzer özellikleri olan diğer yaşlılarınız, yani aynı yaşlarda olan diğer çocuklardır. Akran eğitimi de bu Kılavuz'da yer alan "Haklarımı Öğreniyorum" eğitiminin diğer çocuklara aktarılmasıdır. Diğer bir deyişle, sizlerin bu Kılavuz'da yer alan bilgileri diğer çocuklarla paylaşmanızdır.

Haklarımı Öğreniyorum Eğitim Kılavuzu Nasıl Hazırlandı?

Eğitim Kılavuzu, 15-18 yaş arası 15 katılımcının katıldığı bir grup çalışmasının sonuçlarına göre hazırlanmıştır. Bu grup çalışmasında katılımcılardan, kılavuzun içeriği ve tasarımına ilişkin görüşleri alınarak, siz akran eğitimcileri için renkli, anlaşılır, eğitimlerin nasıl verileceğini adım adım anlatan bu Kılavuz ortaya çıkmıştır. Ayrıca Ankara'nın çeşitli semtlerinden 4 liseden 15-18 yaş arası öğrencilerle yapılan eğitim çalışmaları ve onlardan alınan geri dönüşlerle Kılavuz son haline getirilmiştir.

Haklarımı Öğreniyorum Eğitimi;

çocukların, ergenlerin ve gençlerin haklarını öğrenmelerini ve KDK'yı tanımalarını amaçlayan bir eğitimidir.

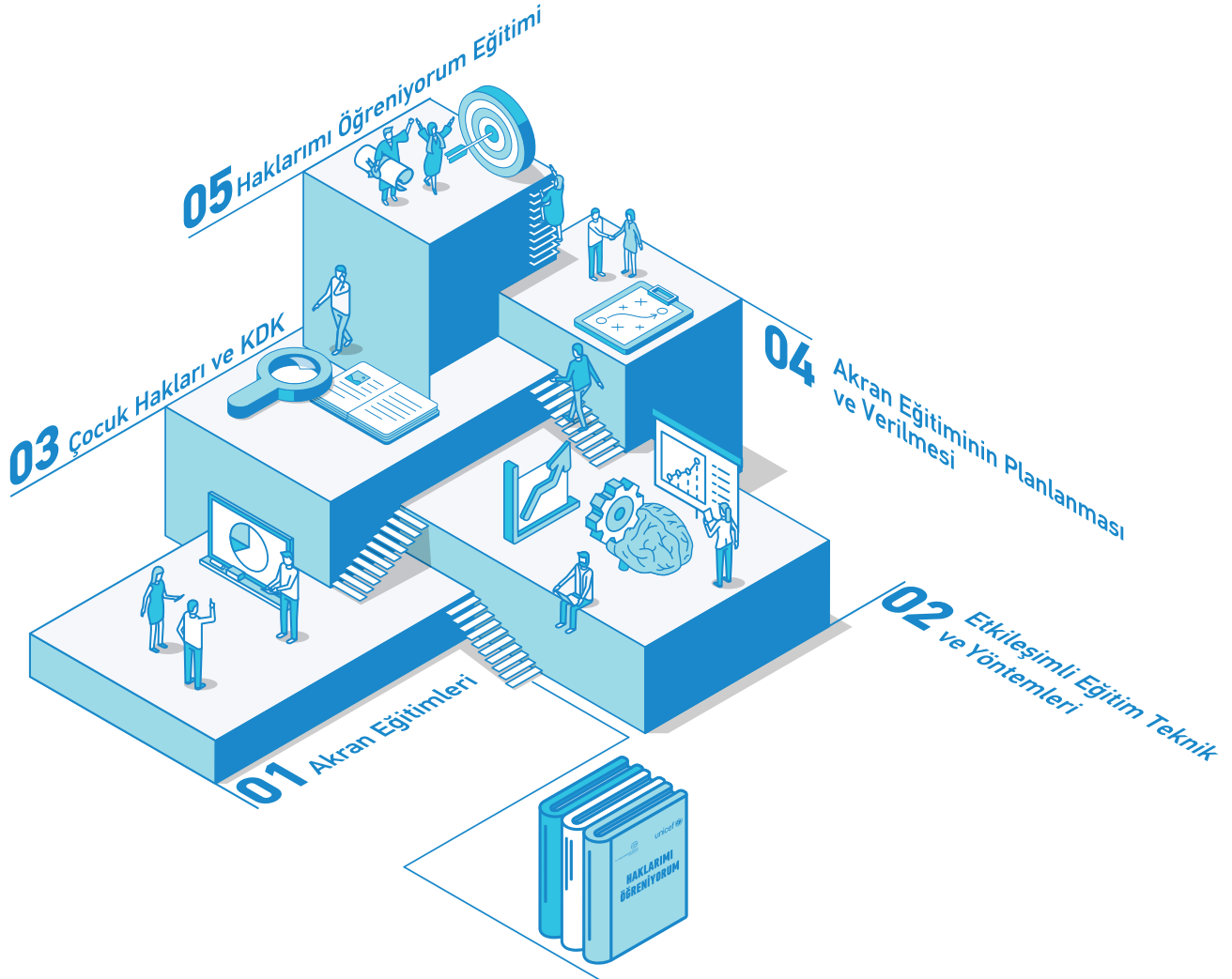
Kılavuz Neleri İçeriyor?

Kılavuz, şu anda okuduğunuz Giriş Bölümü hariç 5 bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm, akran eğitiminin tanımını ve iyi bir akran eğitimcisinde bulunması gereken becerileri ele alarak, bu becerilerin neler olduğunu ve nasıl bu becerileri kazanabileceğinizi açıklamaktadır. İkinci Bölümde eğitimde kullanabileceğiniz teknikler bulunmaktadır. Bu teknikler, katılımcıların eğlenerek, kavrayarak ve yaparak öğrenmelerine yardımcı olan tekniklerdir. Çocuk haklarını, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni ve KDK'nın görev ve yetkilerini ele alan Üçüncü Bölüm, eğitimde yararlanacağınız tüm bilgileri kapsamaktadır. Dördüncü Bölüm, akran eğitimlerinin nasıl planlanacağını ve eğitimlerin öncesinde, eğitim sırasında ve sonrasında neler yapılacağına odaklanmaktadır. Beşinci Bölüm ise Haklarımı Öğreniyorum oturumlarını kapsamakta ve oturumları adım adım nasıl yürüteceğinizi açıklamaktadır.

Haklarımı Öğreniyorum Eğitimleri Nasıl Verilecek?

Eğitimler, okullarınızda, rehber öğretmenlerinizin gözetiminde ve desteğinde sizler tarafından verilecektir. Rehber öğretmenleriniz sizlere planlamada, eğitimin düzenlenmesinde destek sağlayacaklar ve eğitim sonunda sizlere eğitimle ilgili geribildirimlerini vereceklerdir. **Rehber öğretmenlerinizin vereceği geribildirimler akran eğitimcisi olarak kendinizi geliştirmeniz içindir.**

Bu eğitim programını okullarınızda sunabileceğiniz gibi katıldığınız diğer sosyal etkinliklerde, çocuk hakları ile ilgili proje ve çalışmalarınızda, sivil toplum faaliyetlerinizde, yaşadığınız çevrede bulunan kültür ve gençlik merkezleri gibi çeşitli etkinlik ortamlarında çocuk hakları konusunda farkındalık oluşturma ve bilinçlendirme çalışmaları yürütmek için akranlarınıza yönelik uygulayabilirsiniz. Kamu Denetçiliği Kurumu hem çocuk hakları alanında yapacağınız farkındalık çalışmalarını hem de bu çalışmalarda KDK ve KDK Çocuk tanıtımına yer vererek daha fazla akranınıza ulaşma çabalarını desteklemektedir.

BÖLÜM 1:

AKRAN EĞİTİMLERİ

Akran eğitimi nedir?

Türk Dil Kurumu'na göre akran; yaş, meslek, toplumsal durum vb. bakımından birbirine eşit olanlardan her biridir.¹ Akran, başka bir kişi veya grupla aynı sosyal gruba ait olma durumuna da işaret eder. Sosyal grup, yaş, cinsiyet, meslek, sosyo-ekonomik veya sağlık durumu ve diğer faktörlere dayanabilir.² Diğer bir deyişle, bir akran grubu, benzer ilgilere ve deneyimlere sahip, benzer yaş, geçmiş veya sosyal statüleri olan sosyal bir gruptur. Örneğin; lise öğrencileri ya da 10. sınıfta olanlar bir akran grubudur.

Bu program; akran eğitimi almış çocuk ve ergenlerin, rehber öğretmenleri desteği ile akranlarıyla, çocuk hakları ve KDK'ya ilişkin eğitimleri planladıkları ve gerçekleştirdikleri süreci kapsamaktadır. Bu eğitimlerle amaçlanan, genelde insan hakları, özelde çocuk hakları ve hakların ihlali karşısında başvurabilecekleri bir kurum olan KDK'nın görev ve yetkileriyle, başvuru yollarına ilişkin bir farkındalık kazandırmaktır.

Neden akran eğitimi?

Çocuklar, ergenler ve gençler akran gruplarından olumlu ya da olumsuz (riskli davranışlara girme), ama güçlü bir biçimde etkilenirler. Akran eğitimi, gençlerin birbirlerini olumlu yönde etkileyebilmelerinin bir örneğidir.

- ▶ Akran eğitimcileri, hak temelli düşünme ve hakları gözetme konusunda akranları için model olabilirler.
- ▶ Gençlerin, beğenilen ve saygı duyulan akranlarını dinlemeleri ve onları model alma olasılıkları yüksektir.
- ▶ Akran eğitimcileri, eğitimde ve eğitim dışında akranlarını destekleyebilirler.
- ▶ Akran eğitimcileri, çevrelerindeki sorunları çözme konusunda önemli bir role sahip olabilirler.

Gençler, benzer deneyimlere, beğenilere, ilgilere ve kendi aralarında özel bir dile sahip oldukları için birbirlerini kolay anlarlar. Aralarındaki resmi olmayan ilişki onları yakınlaştırır, birbirlerini dinlemeye ve anlamaya açık hale getirir. İşte bu nedenle akranlar birbirlerine bir bilgiyi kolayca aktarabilirler. Sadece bilgi aktarmakla kalmaz, aynı zamanda onların konuya ilişkin tutum ve davranışlarının değişmesinde rol oynarlar.

¹ TDK <https://sozluk.gov.tr/?kelime=AKRAN>

² UNFPA Youth Peer Education Toolkit Training of Trainers Manual, 2005

Etkili bir akran eğitimcisinin özellikleri nelerdir?

Bu program kapsamında etkili bir akran eğitimcisi:

Çocuk haklarına ve insan haklarına saygılıdır:

Herkesin hak ve özgürlüklere sahip olduğunu bilir ve başkalarının haklarını da en az kendi hakları kadar önemser. Özgürlüklerin her istediğini yapmak olmadığını, başkalarının haklarına saygı duyarak istediği gibi davranma, konuşma veya düşünme gücü veya hakkı olduğunu bilir.

Kendine güvenlidir, ama alçak gönüllüdür:

Bir akran eğitimcisi olarak, bilgisine ve becerilerine güvenir. Bildiklerinin ve bilmediklerinin farkındadır. Açık yüreklilikle bilmediğini söyler. Akran eğitimcisi olması nedeniyle kendini akranlarından farklı görmez. Herkesin eşit olduğunu bilir. Öğrenmenin karşılıklı olduğunu ve onun da akranlarından öğrenecekleri olduğunu kabul eder.

Rol model olduğunun farkındadır:

Bir rol model olarak, söyledikleriyle yaptıkları tutarlıdır. Diğer bir deyişle, kendisi insan haklarına ve diğerlerinin düşüncelerine saygılıdır. Başkalarının düşüncelerine saygı duymak için onunla aynı düşüncede olmamız gerekmez. Ama istediğini, istediği şekilde düşünme hakkına saygı duymamız gerekir. Hiç kimseye karşı ayrımcılık yapmaz; cinsiyeti, milliyeti, etnik kökeni, dili, dini, ırkı, engelli olup olmamasına bakmaksızın herkesin haklarının olduğunu bilir ve saygı duyar. Sorumluluklarının bilincindedir. Haklarını kullanırken, başkalarının haklarını çiğnememeye özen gösterir.

Akran eğitimcisi olma konusunda motivasyonu yüksektir:

Akran eğitimcisi olmak için gönüllü ve isteklidir. Eğitimleri diğer sorumluluklarıyla birlikte götürebilir ve eğitimler için zaman ayırabilir.

Etkili iletişim becerilerine sahiptir:

Başkalarını dinlerken önyargılı değildir ve etkin dinleme becerisini kullanır. Konuşurken sözlerini özenle seçer ve kendini olabildiğince açık bir biçimde ifade eder. Doğru yerde, doğru soruları sorar.

Şekil 1: Etkin dinlemenin öğeleri

Empati kurabilir:

Empati; başkalarının hislerini, algı ve düşüncelerini, kendisinin bakış açısıyla değil, karşıdaki kişinin bakış açısından içsel olarak anlama deneyimidir. Empati, içten gelen sosyal davranışları ya da yardım etmeyi kolaylaştırır. Bunu yapabilmek için kendinizi karşıdaki kişinin yerine koymanız ve kendinize şu soruyu sormanız gerekir: “Ben onun yerinde olsaydım neler hissederdim/düşünürdüm/yaşardım?”. Sadece anlamamız değil, anladığınızı da yansıtmamız gerekir. Örneğin “Şu anda çok mutlu olmalısın”, “Bu senin için zor olmalı” gibi ifadeler karşıdaki kişiyi anladığınızı ifade eder. Empati kurabilmeniz için kendinizin konuya ilişkin düşünce ve duygularınızın da farkında olmanız gerekir.

Akran eğitiminin bazı güçlükleri olduğunu bilir:

Akran eğitimcisi olarak bazen güçlüklerle karşılaşabileceğini ve bunların nasıl üstesinden gelebileceğini bilir. Söz konusu sorunlardan bazıları aşağıda verilmiştir:

- Akran eğitime zaman ayırmak gerekir. Bu eğitimleri, rehber öğretmeninizle ve diğer akran eğitimcisi arkadaşlarınızla iyi bir planlama ile yapmak ve sorumlulukları paylaşmak zamanınızı etkin kullanmanız açısından önemlidir.
- Bazen akranlarınız eğitim alma konusunda gönülsüz olabilir. Akranlarınızın eğitimlere katılımını sağlamak için iletişim ve ikna becerilerinizi kullanmanız önemlidir. Eğitimlerinizi tanıtırken; bu eğitimin neden önemli olduğunu, onlara ne kazandıracağını, eğitimin ders gibi olmayacağını ve farklı etkinliklerin yapılacağı bir eğitim olacağını açıklamanız akranlarınızın eğitime katılma konusunda ikna olmalarına yardımcı olacaktır.
- Eğitimler bazen istediğiniz gibi gitmeyebilir. Bazen katılımcıların sıkıldığını, size tepki verdiklerini ya da eğitime aktif katılmadıklarını görebilirsiniz. Böyle zamanlarda mizahı doğru bir biçimde kullanmak, bir ısınma oyunu oynamak, farklı eğitim yöntem ve tekniklerini kullanmak işe yarayabilir.

Geribildirimlerin kişiyi geliştirdiğini bilir:

Geribildirim vermenin amacı, karşıdaki kişiyi geliştirmek olmalıdır. Neyi söylediğimiz kadar nasıl söylediğimiz de önemlidir. Akran eğitimcisi, geribildirimlere açıktır ve kendisi de yapıcı geribildirimler vermeye özen gösterir. Geribildirim verirken:

- Kişisel yorumlardan kaçınır.
- İnsanların ne olduklarına değil, ne yaptıklarına ya da ne söylediklerine odaklanır.
- Suçlamaktan kaçınır.
- Bir dahaki sefere neyin farklı yapılmasının/söylenmesinin daha uygun olabileceğine dair önerilerde bulunur.

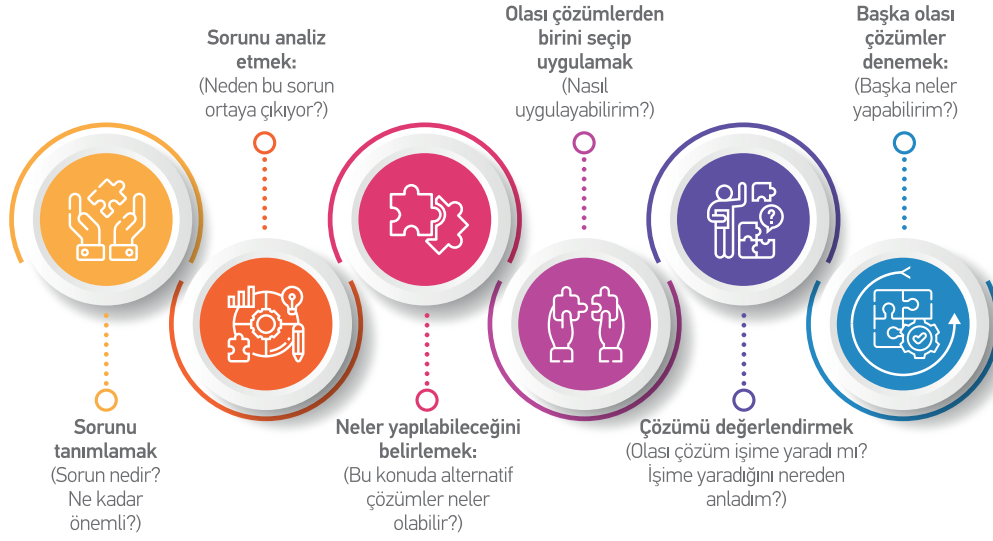
Akran eğitimcisi,
geribildirimlere açıktır
ve kendisi de
**yapıcı geribildirimler
vermeye özen gösterir.**

Sorun çözme becerilerine sahiptir:

Sorun çözme adımlarını bilir ve uygular.

Şekil 2: Sorun çözmenin adımları

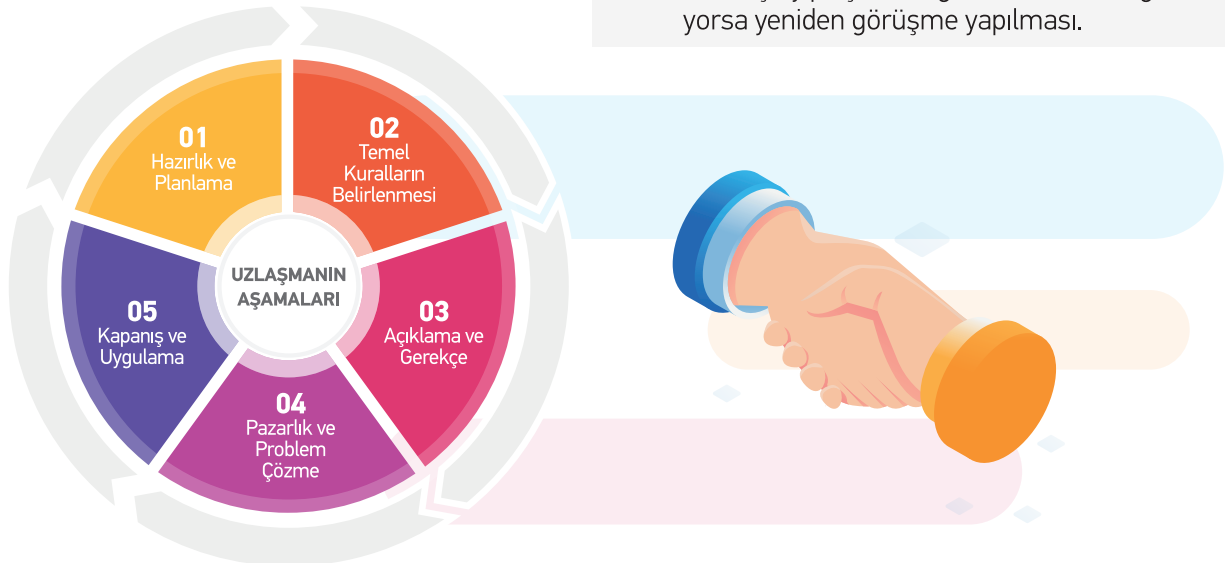

Uzlaşma becerilerine sahiptir:

Etkili bir akran eğitimcisi, eğitimde ve eğitim dışında uzlaşma becerilerini kullanır.

- **Hazırlık ve Planlama:** Soruna ve taraflara ilişkin olabildiğince bilgi toplama, görüşme yapılacak yer belirleme,
- **Temel Kuralların Belirlenmesi:** Görüşmede uyulacak kuralların belirlenmesi, örneğin birisi konuşurken diğerinin dinlemesi, sesin yükseltilmemesi vb.,

- **Açıklama ve Gerekçe:** Her iki taraf açısından da konuya ilişkin ihtiyaçların, sorunların bunların yol açtığı etkilerin konuşulması,
- **Pazarlık ve Problem Çözme:** Beyin fırtınası yaparak olası çözümler üretme, çözümlerin avantaj ve dezavantajlarının tartışılması, her iki tarafın da kazandığı bir çözümü belirleme, üzerinde anlaşmaya varılan çözümün kayıt altına alınması,
- **Kapanış ve uygulama:** Görüşmenin tamamlanması ve çözümün uygulamaya konması, çözümün işleyip işlemediğinin izlenmesi, gerekiyorsa yeniden görüşme yapılması.

Şekil 3: Uzlaşmanın aşamaları

Etkileşimli (interaktif) eğitim teknik ve yöntemleri, katılımcıların aktif ve etkin bir biçimde eğitime katıldıkları, yaparak ve eğlenerek öğrendikleri tekniklerdir. Söz konusu teknikler, eğitimi daha ilginç kıldıkları gibi, öğrenilenlerin uzun süre akılda kalmasını sağlarlar.

Eğitimlerde sizlerin de kullanacağı interaktif eğitim teknik ve yöntemler aşağıda verilmiştir.

I. Soru – Cevap Yöntemi

Doğru zamanda doğru sorular sormak bir eğitimde çok önemlidir. Haklarımı Öğreniyorum Eğitimi programında soru-cevap yöntemi sıklıkla kullanılmaktadır. Soru-cevap yönteminin kullanımı ve yararları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

NE ZAMAN KULLANILIR?	YARARLARI
▶ Katılımcıların bildiklerini tazelemek için. ▶ Daha önceden öğrenilenleri gözden geçirmek için. ▶ Katılımcıların olayları hatırlama ve birbiri ile ilişkilendirerek analiz edebilme yeteneklerini değerlendirmek için. ▶ Katılımcıların bilgi/tecrübelerini öğrenmek için. ▶ Yeni bir konuya başlarken.	▶ Katılımcıların aktif katılımını sağlar. ▶ Katılımcıların düşüncelerini ifade etmesini sağlar. ▶ Farklı görüşlerin ifade edilmesini sağlar. ▶ Konuya açıklık getirir ve yanlış anlamayı önler.

**Doğru zamanda
doğru sorular sormak**
bir eğitimde çok önemlidir.

Örnek Sorular:

- ▶ Bilgi almak: “Akran eğitimi nedir?”
- ▶ Yeni bir konuya giriş yapmak: “Şimdi stresle baş etme becerilerini konuşacağız. Peki, stres deyince ne anlıyorsunuz?”
- ▶ Katılımcıların etkin katılımı: “Bu konuda ne düşünüyorsunuz? Kim paylaşmak ister?”
- ▶ Katılımcıların konu hakkında daha derin düşünmesini sağlamak: “Böyle düşünmenizin nedeni nedir?”
- ▶ Konuya açıklık getirmek ve yanlış anlamayı önlemek: “Bunu mu demek istiyorsunuz?”, “Bununla neyi anlatmak istediniz?”
- ▶ Katılımcıların konuyu farklı bir şekilde ele almalarına olanak vermek: “Siz onun yerinde olsaydınız neler hissederdiniz?”, “Sen o arkadaşının yerinde olsaydın ne yapardın?”

Soru – cevap yöntemini kullanırken dikkat edilecek noktalar:

- ▶ Soru sorarken olumlu bir dil kullanın. Örneğin: “Ne demeye çalışıyorsunuz?” yerine “Ne demek istediğinizi anlamadım. Biraz daha açık konuşur musunuz?”
- ▶ Sorularınızı karşınızdakini suçlamadan, sorgulamadan ve alaycı bir üslup kullanmadan sorun. Örneğin: Bunun anlaşılacak nesi var?” yerine “Yeterince açık anlatabildim mi?”
- ▶ Peş peşe çok fazla soru sormaktan kaçının. Bu karşıdaki kişiyi savunma yapmaya zorlar.
- ▶ Yönlendiren sorular sormaktan kaçının. Örneğin: “En önemli hak eğitim hakkı değil mi?” yerine “Hangi hak daha önemli size göre?”

II. Anlatım Yöntemi

Bu yöntem konuya giriş yaparken, özetlerken ya da konuyla ilgili bilgi aktarırken kullanılır. Bu yöntemin özelliği bilgiyi kısa zamanda çok sayıda kişiye, derli toplu olarak vermesidir.

Anlatım yöntemini kullanılırken dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır;

- ▶ Basit, kısa ve tam cümleler kullanılmalıdır.
- ▶ Konuların ana başlıkları belirlenmelidir.
- ▶ Ses tonu iyi ayarlanmalı ve herkesin duyabileceği bir şekilde olmalıdır.
- ▶ Ara sıra sınıf tartışmalarına yer verilmelidir.
- ▶ Anlatımın sıkıcı olmaması için grafik, resim, yazı tahtası gibi görsel malzemeler kullanılmalıdır.

III. Oyun Yöntemi

İnteraktif eğitimlerde sık kullanılan bir yöntemdir. Eğitimde oyunlar çeşitli amaçlarla oynanır. Bazen eğitimlerin başında katılımcıların rahatlamasını ve birbirleriyle kaynaşmalarını sağlamak için oynanır. Bazen de eğitimin herhangi bir yerinde katılımcılar dikkatlerini ya da enerjilerini kaybedebilirler. Böyle anlarda onların dikkatini yeniden toplamak ve canlandırmak için bir oyun oynamanız uygun olacaktır.

Bu yöntemi kullanırken aşağıdaki noktalara dikkat etmelisiniz:

- ▶ Katılımcıların hepsini oyuna dahil etmek için onları cesaretlendirmeli, ama zorlamamalısınız.
- ▶ Çok hareket edilmesi, koşulması gereken oyunlarda oluşabilecek tehlikelere karşı ortamın yeterince güvenli olmasını sağlamalısınız.
- ▶ Oyunun belirlenen sürede ve yönergeye uygun oynanmasına dikkat etmelisiniz. Çünkü gereğinden uzun süren oyunlar karşısında grubun ilgisi azalmaya başlar.
- ▶ Katılımcıların hiçbir oyunda incinmesine, alay konusu olmasına izin vermemelisiniz.

IV. Küçük Grup Çalışması

Katılımcıların 3- 5 kişilik gruplarda deneyimlerini ve fikirlerini paylaşmaları ya da birlikte problem çözmeleri küçük grup tartışması olarak tanımlanır. Küçük grup çalışmasında, bir katılımcı yazıcı seçilir ve tartışmaları kısa kısa not eder. Diğer bir kişi de sunucu olarak seçilir ve grup çalışmasının bitiminde tartışılanları büyük gruba sunar.

NE ZAMAN KULLANILIR?

- ▶ Özellikle zaman sınırlı olduğu durumlarda,
- ▶ Tüm katılımcıların görüşlerini ifade etmelerinin önemli olduğunu düşündüğünüzde,
- ▶ Katılımcıların birbirlerinden öğrenmelerinin uygun olduğu durumlarda,
- ▶ Çekingen ve çok konuşmayan katılımcıları tartışmaya dâhil ederek görüşlerini rahatça ifade etmelerini sağlamak istediğinizde kullanılabilir.

YARARLARI

- ▶ Katılımcıların birlikte çalışmalarını sağlar.
- ▶ Her katılımcının aktif olarak katılımına fırsat verir.
- ▶ Katılımcıların sorumluluk almalarını teşvik eder.
- ▶ Yeni fikirlerin ortaya çıkmasını sağlar.
- ▶ Katılımcıların farklı görüşlere karşı olan hoşgörü-sünü geliştirir.
- ▶ Önyargıları yok eder, birliktelik duygusunu güçlendirir.

I. HAK KAVRAMI VE ÇOCUK HAKLARI

Hak nedir?

Bir kişinin veya varlığın, doğuştan sahip olduğu, hukuki açıdan koruma altına alınmış menfaatlerinin tümüdür. Örneğin yaşam hakkı, eğitim hakkı, mülkiyet hakkı.

İnsan hakları nelerdir?

İnsan hakları; tüm insanların hiçbir ayırım gözetmek-sizin yalnızca insan olmalarından kaynaklanan, vazgeçilmez, devredilmez haklardır. İnsanlar, sadece insan olmalarından dolayı; cinsiyet, ırk, renk, din, dil, yaş, tabiiyet, düşünce farkı, ulusal veya toplumsal köken, zenginlik gibi fark olmaksızın eşit, özgür ve onurlu bireyler olarak eşit haklara sahiptir.

Günümüzde insan haklarının temelini 10 Aralık 1948 tarihli BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile 4 Kasım 1950 tarihli İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi oluşturmaktadır. Türkiye İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'ni 1954'te onaylanmıştır. Sözleşme, Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca iç mevzuatımızın bir parçasıdır.

Toplum yaşamında meydana gelen gelişmelere paralel olarak, düzenlenen protokollerle bu haklara yenileri eklenmiştir.

İnsan hakları, insanların en iyi şekilde yaşamasını sağlayacak en temel değerlerdir. Tüm insanların, insan olmalarından kaynaklı olan haklarıdır.

- ▶ İnsan haklarında ulus, dil, din, ırk, etnik köken, cinsiyet ayrımı yoktur.
- ▶ İnsan hakları devredilemez ve vazgeçilemezdir.
- ▶ İnsan haklarının korunmasında ve hayata geçirilmesi konusunda devletlerin sorumlulukları vardır.

Çocuk hakları kavramı nedir?

Tüm insanlar gibi çocuklar da bağımsız hak sahibidir. Çocuk hakları; tüm çocukların devredilemez ve vazgeçilemez, yalnızca çocuk olmalarından kaynaklı olarak sahip oldukları haklardır. Çocuk hakları tüm çocukların; sağlıklı koşullarda gelişmesi, potansiyellerini gerçekleştirmesi, şiddetten, yoksulluktan uzak yaşaması için oluşturulmuş haklardır. Bu hakların korunması ve hayata geçirilmesi; ebeveyn veya velilerin, kamu idarelerinin ve devlet aktörlerinin ortak sorumluluğudur.

Çocuklar büyüdükçe daha yüksek bir olgunluk düzeyine erişmektedirler. Çocukların, karmaşık durumları ve farklı bakış açılarını anlama kapasiteleri zamanla gelişmekte, kendilerini etkileyen kararlara katılma kapasiteleri de artmaktadır. Bu nedenle çocuk haklarının uygulanış şekli, çocuklar büyüdükçe değişecektir. Küçük bir çocuğa bir karar hakkında ne hissettiği sorulabilir ya da çocuk görüşlerini ifade etmesi için teşvik edilebilir. Anne, baba ya da yetişkin; çocuğun görüşünü, diğer faktörlerle birlikte, kararın risklerini ve avantajlarını da hesaba katarak göz önünde bulundurabilir. Çocuk büyüdükçe bu riskleri daha iyi anlamaya başlamakta, dolayısıyla, kendi kararlarını kendi başına alma kapasitesi de gelişmektedir. Çocuklar; görüşlerini giderek daha iyi ifade edebilirler, kararların kısa ve uzun vadeli sonuçlarını daha iyi anlayabilirler. Ergenlik döneminde kendi bağımsızlıklarını ilan ettikçe görüşleri daha büyük bir ağırlık taşıyacaktır. Bu dönemde çocukların, özellikle de uzun vadede geleceklerini etkileyecek kararlara ilişkin görüşleri giderek önem kazanacaktır.

Çocuk haklarının ayrıca düzenlenmesinin nedenleri nelerdir?

İnsan hakları içerisinde çocuk haklarına da yer verilmesine rağmen “çocukların insan hakları” ayrıca tanımlanmış ve ayrı bir sözleşme ile garanti altına alınmıştır.

Çocuklar için ayrı bir haklar sözleşmesi olmasının bazı nedenleri vardır. Çünkü;

- ▶ Çocuklar gelişimlerinin özel dönemindedirler.
- ▶ Çocuk olmalarından kaynaklı farklı ihtiyaçları vardır.
- ▶ Çocuklar şiddetin her türlüsüne maruz kalma açısından yetişkinlerden daha dezavantajlı durumdadırlar.

II. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (kısaça BM Çocuk Hakları Sözleşmesi-ÇHS), 20 Kasım 1989 yılında imzaya açılmış ve Türkiye bu Sözleşme’yi 1990’da imzaladıktan sonra 1995 yılında onaylamıştır. Türkiye bu Sözleşme’yi onaylayarak ülkedeki tüm çocukların haklarını garanti altına almaya, korumaya, ülkedeki yasal düzenlemeleri çocuk haklarının korunması doğrultusunda düzenlemeye söz vermiştir.

Sözleşme bugüne kadar 196 ülke tarafından onaylanarak, dünyada en çok ülke tarafından onaylanan uluslararası sözleşme olmuştur.

Sözleşme, dünyadaki tüm çocuklara nasıl muamele edileceğine ilişkin uluslararası standardı ortaya koymaktadır.

Sözleşme’nin üç güçlü yönü bulunmaktadır.

- ▶ ÇHS; devletlerin vatandaşı olsun olmasın, kendi topraklarında bulunan tüm çocuklar için geçerlidir.
- ▶ ÇHS; başta devlet olmak üzere, anne babalar ya da çocuğa bakımı veren yetişkinler ve toplumun çocuk hakları ile ilgili görevlerini belirlemektedir.
- ▶ ÇHS; dünyadaki çocuklara en iyi imkânları toplu olarak sunma yükümlülüğüne ilişkin temel insani

değerlere dayanan ahlaki bir beyandır.³

Sözleşme’de çocukların; yaşama, eğitim, sağlık, oyun, katılım gibi çok sayıda hakkı yer almaktadır.

Sözleşme’deki hakların korunması

Sözleşme’de yer alan hakların güvence altına alınması için ÇHS, kendi içinde bir denetim/izleme mekanizması kurmuştur. Bu mekanizma Çocuk Hakları Komitesi’dir. Komite izleme görevini belirli araçlar ile gerçekleştirir. Bu kapsamda ÇHS’nin 44. maddesinde düzenlenen ve periyodik raporlama olarak da bilinen temel usule göre taraf devletlerin 5 yılda bir, ülkedeki çocuk haklarının durumu, yasalar ve uygulamalar konusunda Sözleşme’nin denetim mekanizması olan Komite’ye rapor sunması gerekmektedir. Bu gözlem raporu, tüm dünya tarafından görülen bir rapor olduğu için ülkele- rin itibarı açısından önemlidir. Bir sonraki raporda da bu tavsiyelere uyulup uyulmadığı denetlenmektedir.

BM, ÇHS’ye ek Bireysel Başvuru Usulüne ilişkin Protokol aracılığı ile dönemsel rapor usulü ve diğer araçlara ek olarak yeni bir denetim/izleme aracı kabul etmiştir. 2011 yılında kabul edilen ve 14 Nisan 2014’te yürürlüğe giren ÇHS’nin Başvuru Usulüne ilişkin İhtiyari Protokolü ile buna taraf olan devletler açısından bireysel başvuru yolu açılmıştır. Türkiye Protokolü 24 Eylül 2012’de imzalamış, Protokol 26 Mart 2018 tarihinde yürürlüğe girmiştir. ÇHS’deki hakların ihlal edilmesi ve ulusal mekanizmalara başvurudan sonuç alınamaması durumunda Çocuk Hakları Komitesi’ne başvurulması mümkün hale gelmiştir.

³ Dan Seymour, (2009) 20 Year of the CRC. Convention on the Rights of the Child at 20 (ÇHS’nin 20. Yılı. Çocuk Hakları Sözleşmesi 20 yaşında).

Kaynak: www.unicef.org/rightsite/237.htm

ÇHS'ye göre çocuk kimdir?

ÇHS 1. maddesi uyarınca “çocuğa uygulanacak olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.”

Sözleşme uyarınca, on sekiz yaşını doldurmayan her insan kural olarak çocuk sayılmış, ancak taraf devletlerin kendi iç hukukları uyarınca, on sekiz yaşından küçük bireyin daha erken yaşta ergin olması halinde çocuk sayılmayacağı kabul edilmiştir.

Ülkemizde yürürlükte olan kanun hükümlerine göre 18 yaşını doldurmamış herkes çocuktur.

Bizim yasalarımızda çocuklar daha erken yaşta reşit olsa bile 18 yaşın altında olmaları durumunda özel olarak korunmuştur.

- ▶ 18 yaşından küçük çocuklar hakkında suç nedeni ile yapılacak her türlü işlemde çocuklara özgü usulden yararlanma hakkı doğar.
- ▶ 18 yaşından küçük tüm mağdur çocuklar için çocuklara özgü koruma hükümleri uygulanır.
- ▶ Askerlik Kanunu uyarınca askerlik çağı 20 yaştır.
- ▶ 18 yaşın altındaki çocuklara ömür boyu hapis cezası verilmez.
- ▶ Mülteci olarak sığındıklarında çocuklar yetişkinlerden ayrı muameleye tabi tutulur.
- ▶ 18 yaşın altındaki çocukların korunması devletin sorumluluğundadır. Çocuk gerekirse ana-babasına karşı da korunur.

Çocukları korumak için bazı haklar çocuklar için kısıtlanmıştır.

- ▶ 18 yaşından küçük çocuklara alkol ve sigara gibi kontrollü tütün ürünleri satılamaz.
- ▶ 18 yaşından küçük çocuklara müstehcen görüntü, yazı içeren dergi, film, yazı, afiş gösterilemez, kiralanamaz, satılamaz ve verilemez.
- ▶ 15 yaşından küçük çocuklar çalıştırılmaz.
- ▶ 16 yaşından küçük çocukları anne-babasının bilgisi ve izni olmadan kimse evinde barındıramaz.

Bazı haklar açısından da daha erken yaşta kullanma yetkisi verilmiştir.

- ▶ 18 yaşından küçük çocuklar (17 yaşında anne baba izni, 16 yaşında mahkeme kararı ile evlenebilir) evlenemez. Zorla evlendirilmesi her durumda yasaktır.
- ▶ 15 yaşından büyük çocuklar kendileri hakkında dava açabilir, savcılığa şikâyetle bulunabilir.

Ülkemizde yürürlükte olan kanun hükümlerine göre
18 yaşını doldurmamış herkes çocuktur.

ÇHS'nin Yönlendirici İlkeleri (Şemsiye Haklar) Nedir?

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde hak içeren tüm maddeler şemsiye hak olarak adlandırılan dört ilke çerçevesinde uygulanmalıdır. Bu ilkeler çocuklara temel yaklaşımı belirlemektedir. Ulusal hukukta yer alan düzenleme ya da uygulamalar da bu temel ilkelere uygun olmalıdır.

Şekil 4: Şemsiye haklar

Ayrımcılık Gözetmeme: ÇHS. Madde 2

Çocuk hakları, istisnasız bir şekilde tüm çocuklar için geçerlidir. Çocuğun fiziksel özelliklerinin, inancının, ana dilinin, cinsiyetinin ya da başka bir özelliğinin hiçbir rolü yoktur. Sözleşme'ye taraf olan devletler, hiçbir ayırım yapmadan kendi egemenlik alanlarındaki bütün çocukların sözleşmede yer alan haklarını tanıması gerekmektedir.

Engelli çocuklar, mülteci çocuklar, erken yaşta evlendirilen çocuklar, çalışan çocuklar gibi bazı çocuklar farklılıkları ya da içinde bulundukları koşullar nedeni daha fazla ayrımcılığa maruz kaldığından ve hakları kullanabilmeleri için farklı düzenlemelere ihtiyaç duyabilirler.

Çocuğun Yüksek Yararı: ÇHS. Madde 3

Çocuğun yüksek yararı; yasama, idare ve yargının, sivil toplum kuruluşlarının ve ilgili tüm aktörlerin, çocukla ilgili ya da sonucu çocuğu etkileyebilecek her düzenleme ve uygulamasında, çocuğun haklarının ve menfaatinin nasıl etkileneceğini düşünerek çocuğa zarar vermeyecek yolu seçmesidir. Yüksek yarar belirlenirken çocuğun hayatta kalma ve gelişme, ayrımcılığa maruz kalmama ve çocuğun görüşlerine saygı duyulması ilkeleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Bunu yapabilmek için; çocuk asla kötü muameleye, ihmal ve istismara (damgalama, ihtiyaçlarını yok sayma,

ayrımcılık yapma, şiddetin her türüne -fiziksel, duygusal, cinsel şiddet, ekonomik- maruz bırakma) maruz bırakılmamalı, bu tür davranış ve eylemlerden korunmalıdır. Çocuğa yönelik hizmetlerde standartları oluşturulmalı ve her çocuk tüm hizmetlerden yararlanmalıdır. Çocuğun gelişen kapasitesi doğrultusunda haklarını kullanması (Dava açma, görüşlerini ifade etme, dinini seçme vd.) sağlanmalıdır. Kendisini ilgilendiren kararlarda görüşünü ifade edebilmeli ve bu görüşü dikkate alınmalıdır. Çatışan menfaatler arasında çocuğun yararına olan tercih edilmelidir.

Yaşama ve Gelişme: Madde 6

Yaşama hakkı her çocuğun temel hakkıdır. Devlet ve hükümetler, çocuğun hayatta kalması ve sağlıklı gelişebilmesi için mümkün olan çabayı göstermelidir. İnsan hakları içerisinde değer sırası bakımından yaşam hakkı birinci sırada yer alır. Yaşam hakkı, kişinin fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü korumayabilmesi ve çeşitli etkilerle bozulmasını engelleme anlamına gelir.

Çocuğun hayatta kalması yanında gelişmesi için de mümkün olan çaba gösterilmesi gerekmektedir. Gelişme hakkı, çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal, psikolojik ve toplumsal gelişiminin insan saygınlığına uygun biçimde gözetilmesi ve desteklenmesidir.

Katılım: Madde 12

Yaşama hakkı her çocuğun temel hakkıdır. Devlet ve hükümetler, çocuğun hayatta kalması ve sağlıklı gelişebilmesi için mümkün olan çabayı göstermelidir. İnsan hakları içerisinde değer sırası bakımından yaşam hakkı birinci sırada yer alır. Yaşama hakkı, kişinin fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü korumayabilmesi ve çeşitli etkilerle bozulmasını engelleme anlamına gelir.

Sözleşme’de Yer Alan Haklar

Madde 1-Çocuğun Tanımı: ÇHS’ye göre, 18 yaşın altındaki tüm bireyler çocuktur ve Sözleşme’de belirtilen tüm haklara sahiptir.

Madde 2-Ayrımcılıktan Korunma Hakkı: Sözleşme; etnik kökeni, toplumsal cinsiyeti, dini, sakatlık durumu, düşünce veya söylemleri, ailevi durumları her ne olursa olsun tüm çocuklar için geçerlidir.

Çocuk hakları, istisnasız bir şekilde tüm çocuklar için geçerlidir. Sözleşme’ye taraf olan devletler, hiçbir ayırım yapmadan kendi topraklarındaki bütün çocukların sözleşmede yer alan haklarını tanıması gerekmektedir.

Engelli çocuklar, mülteci çocuklar, erken yaşta evlendirilen çocuklar, çalışan çocuklar gibi bazı çocuklar farklılıkları ya da içinde bulundukları koşullar nedeni ile daha fazla ayrımcılığa maruz kaldığından haklarını kullanabilmeleri için farklı düzenlemelere ihtiyaç duyabilirler.

Madde 3-Çocuğun Yüksek Yararı: Çocuklara yönelik tüm uygulamalarda ve alınan kararlarda, Devletler ve tüm yetişkinler çocuk için en iyi olanı yapmak ve eylemlerinde ona zarar vermeyecek yolu seçmek zorundadırlar.

Madde 4-Hakların Uygulanması: Devletler, çocuk haklarının korunması ve uygulanması için her türlü önlemi alırlar.

Madde 5-Ana-Babanın Yol Gösterme Görevine Saygı Duyma: Devletler, bu Sözleşmenin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babanın veya çocuktan hukuken sorumlu kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.

Çocuğun hayatta kalması yanında gelişmesi için de mümkün olan çabanın gösterilmesi gerekmektedir. Gelişme hakkı, çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal, psikolojik ve toplumsal gelişiminin insan saygınlığına uygun biçimde gözetilmesi ve desteklenmesidir.

Madde 6-Yaşama ve Gelişme Hakkı: Yaşama hakkı her çocuğun temel hakkıdır. Devlet ve hükümetler, çocuğun hayatta kalması ve sağlıklı gelişebilmesi için mümkün olan çabayı göstermelidir. İnsan hakları içerisinde değer sırası bakımından yaşam hakkı birinci sırada yer alır.

Çocuğun hayatta kalması yanında gelişmesi için de mümkün olan çaba gösterilmesi gerekmektedir. Gelişme hakkı, çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişiminin sağlıklı bir biçimde tamamlanmasını kapsar.

Madde 7-İsim, Vatandaşlık ve Ana-Baba Tarafından Bakım Hakkı: Nüfusa kayıt, bir çocuğun varlığının devlet tarafından kabul edilmesi anlamını taşır. Devlet tüm çocukların nüfusa kaydını sağlamalıdır. Tüm çocuklar doğumdan hemen sonra nüfusa kaydettirilmeli, bir isme sahip olma, vatandaşlık kazanma ve ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahiptir.

Madde 8-Kimliğin Korunması Hakkı: Çocukların kimliklerini, uyuklarını, isim ve aile bağlarını koruma hakkı vardır. Hiç kimse bunları zorla değiştiremez.

Madde 9-Aile ile Yaşama Hakkı: Çocuk, kendisine kötü davranılmadığı (yani şiddetin hiçbir türüne maruz bırakılmadığı) ve ihmal edilmediği (ihtiyaçlarının karşılandığı) sürece ana-babasıyla birlikte yaşama hakkına sahiptir. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmâl edilmesi durumlarında çocuğun ailesinden ayrılma kararı verilebilir. Böyle bir durumda çocuğun görüşlerini ifade etme hakkı vardır. Ana-babasından ya da bunlardan birisinden ayrılmasına karar verilen çocuk, kendisine zarar vermediği sürece ana-babasıyla düzenli olarak görüşme ve onlarla ilişki kurma hakkına sahiptir.

Madde 10-Ailenin Bir Arada Olma Hakkı: Çocuk ve anababası farklı ülkelerde yaşıyorlarsa, çocuğun ana-babasıyla yeniden bir araya gelme ve aynı yerde yaşama hakkı vardır.

Madde 11-Kaçırılmaktan Korunma Hakkı: Devletler, çocuğun yasa dışı yollarla ülke dışına çıkarılmasını ve geri dönmelerinin engellenmesini önlemek için gerekli önlemleri alırlar.

Madde 12-Görüşlerini İfade Etme Hakkı: Çocuklar kendilerini ilgilendiren konularda görüşlerini ifade etme ve görüşlerinin dikkate alınma hakkına sahiptirler.

Madde 13-İfade Özgürlüğü ve Bilgi Edinme Hakkı: Çocuklar başkalarının haklarına saygı göstermek koşuluyla, düşüncelerini sanatla, yazarak ya da konuşarak ifade etme hakkına sahiptirler. Buna ek olarak çocukların kanunlara uygun olduğu sürece her türlü bilgiyi araştırma ve edinme hakkı vardır.

Madde 14-Düşünce, Din ve Vicdan Özgürlüğü: Devletler, çocukların istedikleri gibi düşünme, istedikleri dine mensup olma özgürlüklerine ve bu hakların kullanılmasına ilişkin ana-babaların yol göstermesine saygı duyarlar.

Madde 15-Dernek Kurma Hakkı: Başkalarının haklarını engellemedikleri sürece, çocuklar dernek kurma, var olan derneklere üye olma ve bir araya gelme hakkına sahiptirler.

Madde 16-Özel Yaşama Saygı Hakkı: Çocukların özel yaşantılarına saygı duyulmasını isteme hakları vardır. Hiç kimse haksız bir biçimde çocuğun özel, aile ve ev yaşantısına müdahale edemez.

Madde 17-Kitle İletişim Araçları Yoluyla Bilgiye Erişim Hakkı: Çocuklar kitle iletişim araçları yoluyla bilgiye erişim hakkına ve kendileri için zararlı olan bilgilerden korunma hakkına sahiptir.

Madde 18-Ana-Baba Tarafından Yetiştirilme Hakkı: Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde öncelikle ana-babanın ya da bakımını üstlenen kişinin sorumlu olduğunu kabul eder ve bu görevlerini yerine getirmelerinde uygun yardım ve hizmeti sunarlar.

Madde 19-Şiddet ve İhmalden Korunma Hakkı: Çocukların, ana-baba ya da bakımını üstlenen kişilerin her türlü şiddet (fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik) eyleminden ve ihmalden korunma hakları vardır.

Madde 20-Özel Korunma ve Yardım Hakkı: Devletler, geçici ya da sürekli olarak aile bakımından yoksun olan çocukları özel koruma altına almaktan ve onların bakımını sağlamaktan sorumludurlar.

Madde 21-Evlat Edinme: Bir çocuğun evlat edinilmesi durumunda çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurulmalıdır. Evlat edinilen çocuklar da Sözleşmedeki tüm haklara sahiptirler.

Madde 22-Mülteci Çocukların Hakları: Devletler, başka ülkelere gelerek kendi ülkesine sığınan çocukların da Sözleşmede yer alan haklardan yararlanmasını sağlamak ve onları korumak zorundadırlar.

Madde 23-Engelli Çocukların Hakları: Devletler, engelli çocukların saygınlıklarını güvence altına alarak, onların özgüvenlerini geliştirecek ve topluma katılmalarını sağlayan desteği ve bakımı vermek zorundadırlar.

Madde 24-Sağlıklı Yaşama ve Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Hakkı: Çocuklar sağlıklı bir biçimde yaşama, gerektiğinde tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanma hakkına sahiptirler. Devletler, çocukların yeterli gıda ve temiz suya ulaşma ve temiz bir çevrede yaşamaları için gerekli önlemleri almak zorundadır.

Madde 25-Bakım Hizmetlerinin İzlenmesi: Devletler, evinden başka bir yere (bakımevi, hastane veya cezaevi) yerleştirilen çocuğun, gördüğü tedavi ve içinde yaşadığı koşulları belli aralıklarla izlemek zorundadırlar.

Madde 26-Sosyal Güvenlikten Yararlanma Hakkı: Devletler, ihtiyaç duyan çocuklara gerekli maddi desteği sağlamak zorundadırlar.

Madde 27-Yeterli Standartlarda Yaşama Hakkı: Her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ve toplumsal gelişimini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine sahip olma hakkı vardır. Çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılama sorumluluğu öncelikle ana-babanın görevidir. Ancak, gerekli durumlarda Devletler, gerekli desteği sağlamak zorundadırlar.

Madde 28-Eğitim Hakkı: Her çocuğun eğitim alma hakkı vardır. Devletler, çocukların eğitim almalarını, eğitimlerine devam etmelerini sağlayacak ve okulu terk etmelerini önleyecek önlemler almak zorundadırlar.

Madde 29-Eğitimin Amacı: Eğitimin çocuğun kişiliğini,

yeteneklerini, zihinsel ve bedensel yeteneklerini mümkün olduğunca geliştirmesi gerekir. Aynı zamanda eğitimin çocuklara başkalarının haklarına, ana-babasına, kendi kültürü ile diğer kültürlerle ve çevreye saygı duymayı öğretmesi gerekir.

Madde 30-Azınlık Gruplara Mensup Çocukların Hakları: Her çocuk, yaşadığı ülkedeki insanların çoğunluğu tarafından paylaşılmaya bile ailesinin dili, gelenekleri ve dini hakkında bilgi edinme ve bunları uygulamaya hakkına sahiptir.

Madde 31-Boş Zamanı Değerlendirme, Oyun Oynama ve Kültürel Etkinliklere Katılma Hakkı: Her çocuk, dinlenme, boş zamanı değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlenceli etkinliklerde bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkına sahiptir.

Madde 32-Çocuk İşçiliğinden Korunma Hakkı: Çocuklar sağlıklarına, eğitimlerine ve gelişimlerine zarar veren işlerde ve tehlikeli işlerde çalıştırmaktan korunma hakkına sahiptirler.

Madde 33-Uyuşturucu Madde Kullanımından Korunma Hakkı: Devletler, çocukları uyuşturucu maddelerin yasadışı kullanımına karşı korumak ve gerekli önlemleri almak zorundadırlar.

Madde 34-Cinsel İstismardan Korunma Hakkı: Devletler, çocukların cinsel içerikli eylemlere sokulmasını önlemek ve onları cinsel istismara karşı korumak zorundadırlar.

Madde 35-Kaçırılmadan ve Para Karşılığı Satılmadan Korunma Hakkı: Devletler, çocukların kaçırılmalarını ve para karşılığı satılmalarını engellemek zorundadırlar.

Madde 36-Her Türlü Sömürüden Korunma Hakkı: Devletler, çocuğa zarar verecek her türlü sömürüye (emeğinden yararlanma, onu maddi çıkarlar için kullanma gibi) karşı çocuğu korumak zorundadırlar.

Madde 37-Özgürlüğünden Yoksun Bırakılma ve İşkenceden Korunma Hakkı: Hiçbir çocuk işkence ve insanlık dışı davranışlara maruz bırakılamaz ve yasadışı bir biçimde özgürlüğü elinden alınamaz. Suça itilmiş çocuklar için tutuklama ve hapis en son başvurulacak önlem olmalıdır. Ceza infaz kurumlarında bulunan çocuklar yetişkinlerle aynı yerde tutulmamalı ve aileleriyle irtibatlarını sürdürebilmelidir.

Madde 38-Savaş ve Silahlı Çatışmalardan Korunma Hakkı: Her çocuğun savaştan ve silahlı çatışmalardan korunma hakkı vardır. Devletler, savaştan ve silahlı çatışmalardan etkilenen çocuklar için bakım ve destek vermek zorundadırlar.

Madde 39-İhmal, İstismar ve Silahlı Çatışmaya Maruz Kalan Çocukların Yardım Alma Hakkı: Devletler, kötü muameleye maruz kalan çocukların bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşmasını ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini sağlayacak hizmetleri vermekle yükümlüdür.

Madde 40-Çocuk Adaleti: Kanunları ihlal ettiği iddia edilen veya kabul edilen bir çocuğa, insana yaraşır ve saygın bir şekilde muamele edilmelidir. Çocukların avukattan destek alma ve yaş veya içinde bulunduğu durumu dikkate alan adil bir yargılamaya tabi tutulma hakkı vardır.

Madde 41-İleri Düzey Ulusal Uygulamaların Korunması: Eğer bir Devletin yasaları çocukları daha iyi koruyorsa ve bakımlarını sağlıyorsa Sözleşme yerine, o Devletin yasaları uygulanmaya devam edilebilir.

Madde 42-Çocuk Haklarını Öğrenme Hakkı: Devletler, Sözleşme'nin çocuk ve yetişkinler tarafından öğrenilmesini sağlamalıdır.

III. HAK İHLALİ KAVRAMI VE ÇOCUK HAKLARININ İHLAL EDİLMESİ

ÇHS'de, Anayasa'da ve yasalarda geçen her bir hakkın; yerine getirilmemesi, korunmaması, yerine getirilmesinin önündeki engellerin kaldırılmaması, bu hakların ihlal edildiği anlamına gelmektedir.

Çocukların haklarının ihlali; ev, okul, sokak gibi birçok ortamda gerçekleşebilmektedir.

Bu duruma birkaç örnek vermek gerekirse: Çocuğun bir arkadaşına gönderdiği bir fotoğrafın izni dışında başkasına gönderilmesi veya yayınlaması veya fotoğrafının gizlice çekilmesi haklarının ihlalidir. Bu türden bir uygulama çocuğun özel hayatının gizliliğinin korunması hakkının, ihlal edilmesi anlamına gelmektedir.

Hak ihlallerine verilebilecek bir diğer örnek olan çocuğa yönelik fiziksel şiddet, eğitim ve aile ortamında halen geleneksel bir disiplin yöntemi olarak kullanılmaktadır.

Oysa çocuğun eğitim ortamında fiziksel cezalandırmaya maruz kalması, çocuğun şiddetten korunma hakkının ihlal edilmesi demektir. Örneğin; çocuğun fiziksel ceza veya başka bir şeyle korkutulması, hakaret, küfür, aşağılama içeren sözlere maruz kalması, hatalı bir davranışı nedeniyle çocukla dalga geçilmesi gibi uygulamalar da çocuğun şiddetten korunması hakkının ihlal edildiği anlamına gelmektedir.

Çocukların eğitim ortamında istismarın her türlüşünden korunması gerekmektedir. Eğitim ortamında çocuğun cinsel, fiziksel ve duygusal istismara maruz kalması veya maruz kalma durumunu ortadan kaldıracak gerekli önlemlerin alınmaması, var olan istismarın görmezden gelinmesi ve sorumlular hakkında işlem yapılmaması çocuk hakkı ihlalidir.

Hak İhlali Durumunda Nerelere Başvurulabilir?

Çocuklara yönelik hak ihlallerinin ortaya çıkması durumunda bu ihlale karşı hem çocukların bizzat kendilerinin hem de çocuklar adına ailelerin ya da başkalarının başvurabilecekleri birçok kurum bulunmaktadır. Bu kurumlar aşağıdaki şekilde yer almaktadır.

Şekil 5: Çocuk haklarının ihlal edilmesi durumunda başvurulabilecek kurumlar

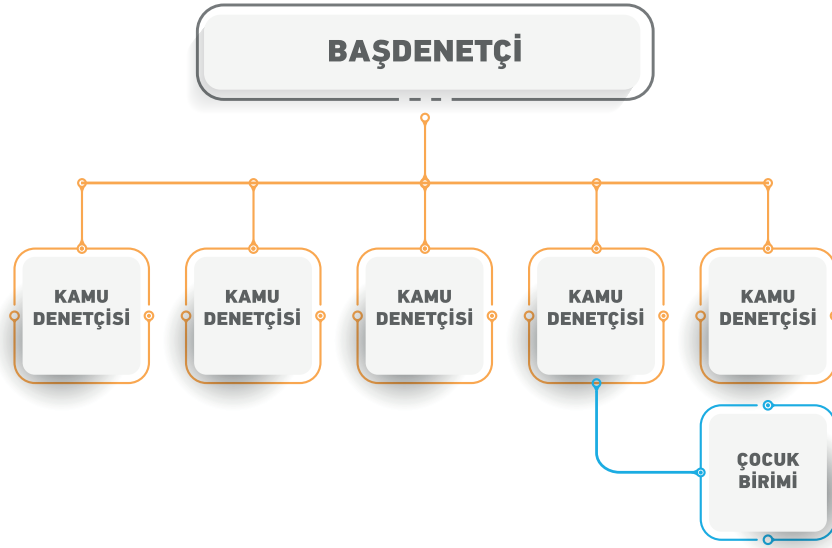
Acil durumlarda 155 Polis İmdat, 156 Alo Jandarma ve 183 Sosyal Destek Hattını arayabileceğinizi unutmayın.

Eğitimin amacı Kamu Denetçiliği Kurumu'nu (KDK) tanıtmak olduğu için sonraki sayfalarda KDK'ya ilişkin detaylı bilgiler yer almaktadır.

Kamu Denetçiliği Kurumuna Başvuru

Kamu Denetçiliği Kurumunun Yapısı

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı olarak 2012 yılında kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), idarenin (örneğin okul, belediye, hastane vb. kamu kurumları) işleyişiyle ilgili şikâyetleri incelemekle görevlidir. KDK şikâyet üzerine inceleme ve araştırma yapan bir kurumdur.

Şekil 6: KDK'nın yapısı

KDK'da bir Başdenetçi ile beş Denetçi görev yapmaktadır. Her bir Denetçi farklı konulardan sorumlu olarak görevlendirilmiştir. Denetçilerden biri, diğer görevlerinin yanı sıra çocuk hakları alanındaki şikâyetlerden sorumludur.

KDK, doğrudan çocuklardan başvuru almaktadır. Çocuk başvurularını alan birim, Çocuk Birimi'dir.

BAŞVURULAR ÜCRETSİZDİR VE BAŞVURANIN TALEP ETMESİ YA DA GEREKLİ GÖRÜLMESİ HALİNDE BAŞVURULAR GİZLİ TUTULMAKTADIR.

KDK hakkında daha detaylı bilgi edinmek için:

- ▶ KDK hakkında hazırlanan rehber ve sık sorulan sorulara "<https://ombudsman.gov.tr/rehber-sik-ca-sorulan-sorular/index.html>" linkinden ulaşılabilir.
- ▶ KDK Tanıtım Videosuna "<https://ombudsman.gov.tr/tanitim-videolari/index.html>" linkinden ulaşılabilir.
- ▶ KDK Çocuk Tanıtım Videosuna "<https://kdkcocuk.gov.tr/>" linkinden ulaşılabilir.

Kamu Denetçiliği Kurumuna Başvuru Yapabilecek Kişiler

KDK; doğrudan çocuklardan şikâyet başvurusu kabul eden tek kurumdur.

İdari makamların (okul, hastane, belediye gibi) çocuk haklarını ihlal etmesi durumunda KDK'ya;

- ▶ Hakkı ihlal edilen çocuğun kendisi bizzat,
- ▶ Çocuklar adına anne ve/veya babaları veya yasal temsilcileri,
- ▶ Çocuk adına bir dernek veya vakıf veya herhangi bir yetişkin veya çocuk,
- ▶ Turistler, mülteciler ve sığınmacılar gibi yabancı uyruklu kişiler,

başvurabilir.

Kamu Denetçiliği Kurumuna Başvuru Yapılabilecek Konular

KDK'ya, idarenin (kamu kurumlarının ve kamu kurum çalışanlarının) her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışları sonucunda ortaya çıkan hak ihlallerine ilişkin konularda başvuru yapılabilir.

Yapılacak başvurunun konusu çok farklı alanlarda olabilir. Bu alanlara ve olası ihlal konularına ilişkin bazı örnekler verelim.

Eğitim hakkı ile ilgili yaşanabilecek sorunlara örnekler

- ▶ Çocuğun okulda öğretmeni veya bir idareci tarafından fiziksel, sözlü ve psikolojik şiddete maruz bırakılması,
- ▶ Eğitim ortamlarında tüm çocukların eşit koşullarda eğitim alması için gerekli düzenlemelerin yapılmaması,
- ▶ Engelli bir çocuğun okulda kaynaştırma programına alınmaması,
- ▶ Engelinden veya başka bir özelliğinden dolayı bir çocuğun eğitim ortamında ayrımcılığa maruz kalması,
- ▶ Çocuğun okulda akran zorbalığına maruz kalması ve bununla ilgili okulda herhangi bir önlemin alınmaması,
- ▶ Devlet okullarında ilköğretimde eğitim ücretsiz olmasına rağmen kayıt sırasında para alınması,
- ▶ Eğitim ortamlarında fiziksel yaralanmalara, kazalara engel olacak fiziksel güvenlik önlemlerinin alınmamış olması,
- ▶ Çocuğun akademik başarısına göre sınıf içinde farklı muameleye maruz bırakılması.

Sağlık hakkı ile ilgili yaşanabilecek sorunlara örnekler

- ▶ Çocukların bulundukları kamu kurumlarında (okul, gençlik merkezleri, gündüz bakım evleri vb.) yiyeceklerin çocuk sağlığı ve gelişimine uygun olmaması,
- ▶ Hekim veya sağlık çalışanları tarafından muayene veya sağlık hizmeti sunumu esnasında çocuğa uygun ve duyarlı bir yaklaşım sergilenmemesi,
- ▶ Hava, su ve çevre kirliliği gibi çocukların sağlığını olumsuz etkileyen koşullarla ilgili tedbir alınmaması.

Oyun, boş zaman hakkı ile ilgili yaşanabilecek sorunlara örnekler

- ▶ Çocuğun yaşadığı semt/mahallede oyun oynayabileceği uygun yerlerin olmaması,
- ▶ Çocuklar için yapılan oyun parklarının yetersiz veya sağlıksız koşullarda olması,
- ▶ Çocuğun teneffüs saatlerinde de ders çalışmak için zorlanması,
- ▶ Bir sinema veya tiyatro salonunun özel gereksinimi olan çocuklar için erişilebilir olmaması,
- ▶ Her çocuğun erişebileceği uzaklıktaki çevrede oyun ve dinlenme alanlarının olmaması,
- ▶ Spor ve kültürel faaliyetler için okullarda alanların bulunmaması veya çocukların yaşadığı yakın çevrede gençlik veya kültür merkezlerinin bulunmaması.

Engelli çocukların hakları ilgili yaşanabilecek sorunlara örnekler

- ▶ Belediye otobüslerinin fiziksel engeli olan bir çocuğun kullanabileceği şekilde düzenlenmemesi,
- ▶ Kamuya ait binalarda (belediye, hastane, okul vb.), engelli bir çocuğun erişebilmesine uygun fiziki düzenlemelerin yapılmaması (tekerlekli sandalye kullanan bir çocuk için engelli rampasının olmaması),
- ▶ Okula ulaşımında toplu taşımanın bulunmaması.

KDK'ya yapılacak başvuru konuları yukarıda verilen örneklerle sınırlı değildir. İdarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışları şikâyet konusu edilebileceğinden yukarıdaki örneklerin dışında farklı konularda da başvurular yapılabilmektedir.

Kamu Denetçiliği Kurumuna Başvuru Yapılması Mümkün Olmayan Durumlar

KDK'ya yapılacak başvurunun idarelerin eylem ve işlemleri konusundaki şikayetler nedeniyle yapılmış olması gerekir. Bu nedenle özel kişilerin yaptığı ihlaller bakımından KDK'ya başvuru imkânı yoktur. Örneğin komşunun gürültü yapması, tartışma çıkarması veya yüksek sesle konuşması gibi haller KDK'nın görev alanında değildir. Ancak özel kişilerin yaptığı ihlallere karşı kamu makamlarına yapılan başvuruların etkin şekilde incelenmemesine ilişkin şikâyetler KDK'ya yapılabilir.

Başvuruya konu olay yargı makamlarının (savcılık veya mahkemeler) incelemesi altındaysa yani konu yargıya intikal etmiş ve yargı organlarınca karara bağlanmış ise KDK bu konuda inceleme yapamamaktadır.

Kamu Denetçiliği Kurumuna Başvuru Usulü

► E-başvuru: KDK'ya elektronik ortamda yetişkinler

<https://ebasvuru.ombudsman.gov.tr/Giris.aspx> adresinden;

çocuklar ise

<https://kdkcocuk.gov.tr/anasayfa/Index?theme=the-box>

adresinden başvuru yapılabilir. Elektronik başvuru yolları kullanılarak yapılan başvurular onaylandıktan sonra başka bir işlem yapmaya gerek yoktur. Bu başvurular doğrudan işleme alınır.

► E-devlet üzerinden başvuru: KDK'ya e-devlet üzerinden de başvurulabilir.

► **Şahsen veya postayla başvuru:** Şikâyet dilekçeleri Kuruma veya Kurumun gerekli gördüğü yerlerde açtığı bürolara elden verilebilir ya da posta, elektronik posta veya faks yoluyla KDK'ya başvurulabilir. Faks veya elektronik posta yoluyla yapılan başvurulara ait dilekçe asılları, 15 gün içinde Kuruma gönderilmedikçe başvuru geçerli sayılmaz. Kayıtlı elektronik posta yoluyla yapılan başvurularda bu şart aranmaz.

► illerde Valilikler ve İlçelerde Kaymakamlıklar aracılığıyla da başvuru yapılabilir. Valilikler ve Kaymakamlıklar en geç 3 iş günü içinde başvuruyu doğrudan KDK'ya gönderir.

<https://ebasvuru.ombudsman.gov.tr/Giris.aspx>

<https://kdkcocuk.gov.tr/anasayfa/Index?theme=the-box>

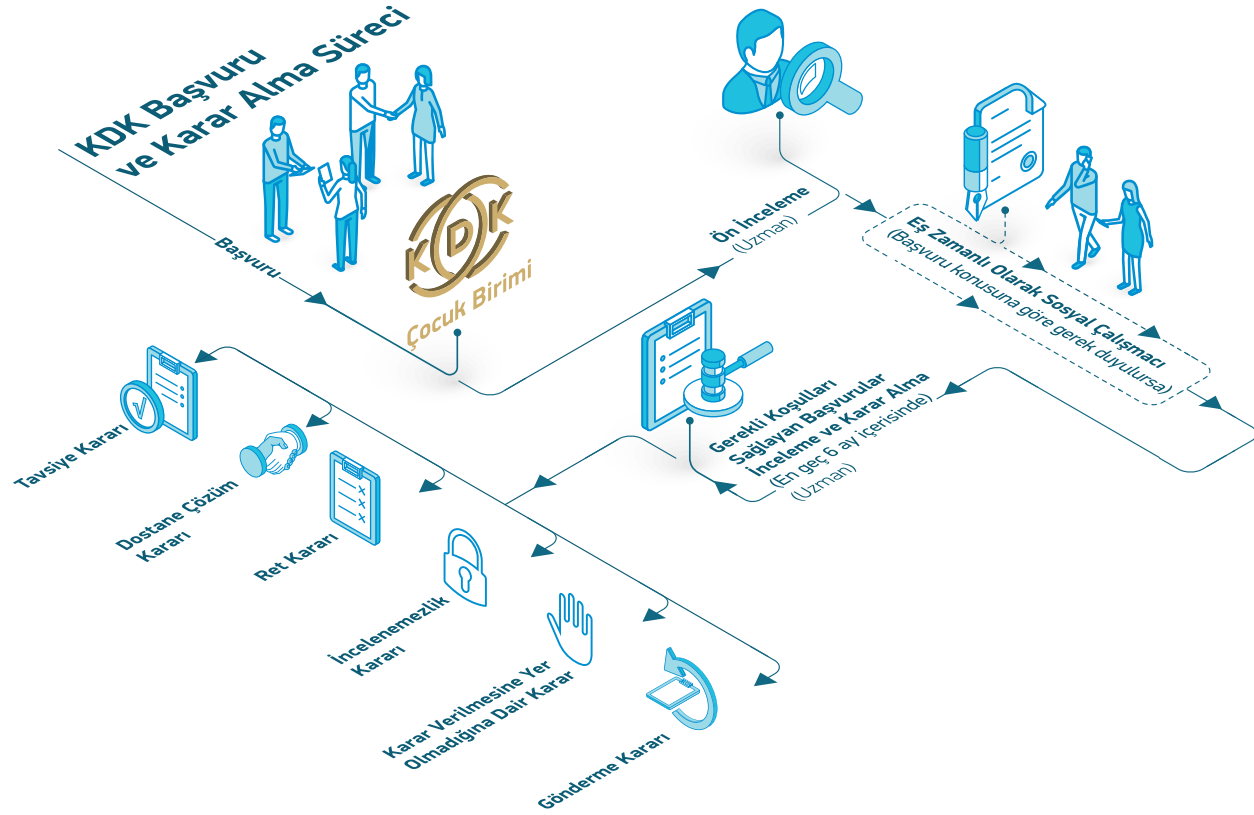

<https://www.turkiye.gov.tr/>

Başvurunun İncelenmesi

Bir çocuğa yönelik hak ihlali durumunda başvuruları incelemek Çocuk Birimi'nin görevidir. Alınan başvuru uzmana sevk edilir. Uzman ön inceleme yaparak veya detaylı inceleme ve araştırmaya geçerek bir karar hazırlar. Karar, Kamu Denetçisi veya Kamu Başdenetçisi tarafından onaylanır ve imzalanır. KDK, kararını başvurana postayla bildirir.

Şikâyet sürecinde de karar alma sürecinde de gerekli gizlilik önemleri alınır ve çocuğun yüksek yararı ilkesi gözetilir.

Başvuru Sonucunda Karar Alma

KDK yapılan başvuruyu inceledikten sonra, başvuru hakkında bir karar verir. Başvuru sonucunda verilebilecek karar türleri şunlardır:

	1 Tavsiye Kararı: Başvuran haklı bulunursa, KDK ilgili kuruma tavsiyede bulunarak tavsiye kararı verir.
	2 Dostane Çözüm Kararı: Başvuran ile şikayet edilen idare arasında KDK'nın girişimiyle uzlaşma sağlanması veya idarenin başvuranın talebini haklı bularak yerine getirmesi halinde taraflar arasında anlaşma sağlanarak çözüme ulaşılmış ise dostane çözüm kararı verilir.
	3 Ret Kararı: Başvuran şikayet ettiği konuda haklı bulunmamışsa ya da şikayet edilen idarenin yaptığı işlem hukuka uygunsa KDK ret kararı verir.
	4 İncelenemezlik Kararı: Başvuruya konu şikayet KDK'nın görev alanında değilse, örneğin başvuru gerekli şartları taşımiyorsa, şikayet edilen idari bir işlem değilse, başvuru süresinde yapılmamışsa ya da konuyla ilgili yargı organlarında devam eden veya sonuçlanmış başvuru varsa, KDK bu başvuruyu inceleyemez ve başvuru hakkında incelenemezlik kararı verir.
	5 Karar Verilmesine Yer Olmadığına Dair Karar: Başvuranın herhangi bir nedenle başvurusundan vazgeçmesi, şikâyet edilen konuya ilişkin dava açması veya vefat etmesi durumunda KDK başvuru hakkında karar verilmesine yer olmadığına ilişkin karar verir.
	6 Gönderme Kararı: Başvuran şikayet konusu hakkında ilgili idareye başvurmadan doğrudan KDK'ya başvurmuş ise KDK başvuruyu çözüm sağlamak üzere ilgili idareye ileterek gönderme kararı verir. KDK, başvuruyla ilgili varsa mevcut tespit ve önerilerini Gönderme Kararına ekleyerek kararı ilgili idareye ve başvurana bildirir.

KDK, başvuru üzerine yaptığı inceleme ve araştırma sonucunu ve varsa önerilerini yukarıda açıklanan karar türlerinden uygun olanı seçerek kararını ilgili idareye ve başvurana bildirir.

BÖLÜM 4:

AKRAN EĞİTİMİNİN PLANLANMASI VE VERİLMESİ

Haklarımı Öğreniyorum Eğitimi, her biri 60 dakikadan oluşan iki oturumdan oluşmaktadır. Toplam 120 dakikadır. Bu eğitimlere uygun bir biçimde hazırlanmanız, vereceğiniz eğitimler kadar önemlidir. Kendinizi ne kadar hazır hissederseniz, eğitimlerinizde kendinizi o denli rahat ve güvenli hissedeceğinizi unutmayın.

Bu bölümde sizlere, eğitim öncesi, eğitim sırasında, eğitimi bitirirken ve sonrasında yapmanız gerekenler anlatılacaktır.

Eğitim öncesinde yapmanız gerekenler:

1. Danışmanınızdan destek isteyin:

Eğitim konusunda gerekli kişileri bilgilendirin ve izin alın. Örneğin, eğitimi okulunuzda verecekseniz Rehber öğretmeninizle ya da müdürünüzle konuşun. Belediye Çocuk Meclisi üyesiyseniz ve bur-

da eğitim verecekseniz, eğitim vermek için izin alın, ilgilileri bilgilendirin.

2. Planlama yapın:

Rehber Öğretmeninizle birlikte, eğitimleri nerede ve ne zaman vereceğinize ilişkin bir planlama yapın. Öncelikle eğitim vereceğiniz yeri belirleyin. Bu yerin sessiz ve

rahatsız edilmeyecek bir yer olmasına özen gösterin. Eğitimleriniz için uygun tarihleri ve saati belirleyin.

3. Duyuru yapın:

Eğitimi duyurmak için bir el ilanı hazırlayabilirsiniz. Bu ilanı kendiniz de yapabilirsiniz ya da internetten ücretsiz bir el ilanı şablonu bulabilirsiniz. El ilanında kullanacağımız resimlerin çocuk haklarına

uygun olmasına özen gösterin. Duyuruda eğitimin adı, nerede ve ne zaman olacağını ve kimin tarafından verileceğini yazmayı unutmayın.

4. Eğitim vereceğiniz yeri hazırlayın:

Eğitim için sandalyeleri U şeklinde dizin. Böylece katılımcılar sizi rahatlıkla görebilirler. Ayrıca eğitim vereceğiniz yerde bir beyaz tahta ve kalemli ya da normal tahta ve tebeşir olduğundan emin olun.

5. Eğitim için hazırlık yapın:

- Her eğitimde en az 8, en fazla 15 katılımcı olmasına özen gösterin. Ama daha az kişi de gelse eğitiminizi verin.
- Her katılımcı için bir isimlik hazırlayın. Bunun için birkaç adet A4 kâğıdı ve toplu iğne yeterli olacaktır. Katılımcı sayısına göre, bir A4 kâğıdını 8 eşit parçaya ayırarak kesin. Daha fazla katılımcınız varsa bir A4 kâğıdı daha kullanın. Her katılımcıya kestiğiniz parçalardan birisini ve bir toplu iğne verin. İsimlerini yazmalarını ve bunu yakalarına iğnelemelerini isteyin.

- Kılavuzu baştan sona okuyun ve eğitim için hazırlanın. Vereceğiniz eğitimin bir provasını yapmanız size nerelerde takıldığınızı göstermesi açısından yararlı olacaktır. Dilerseniz kendinize hatırlatıcı olarak küçük notlar hazırlayabilirsiniz.
- Kendinize bir eğitim dosyası hazırlayın. İçine eğitimde ihtiyacınız olacak her şeyi, Eğitim Kılavuzu, Katılımcı Listesi, çoğaltıp katılımcılara dağıtacağınız ekleri koyabilirsiniz.

Eğitim sırasında yapmanız gerekenler:

Eğitime Başlarken

1. Erken gelin:

Eğitim başlamadan en az yarım saat önce eğitim vereceğiniz yerde olun. Bu, size eğitim başlamadan önce son kontrollerinizi yapmak için zaman verecektir.

Oturuş düzenini kontrol edin. U düzeni olduğundan emin olun. Tahtanızı herkesin görebileceği bir yere yerleştirin. Eğer tahtanız sabitse oturuş düzeninizi ona göre ayarlayın. Eğer beyaz tahta ve kalem kullanacaksanız, kalemlerinizin yazıp yazmadığını kontrol edin. Odanın sıcaklığını kontrol edin. Eğitim vereceğiniz yer ne çok sıcak ne de çok soğuk olmalıdır. Odanız havasızsa havalandırın. Katılımcılara dağıtacağınız ekleri, eliniz altında hazır bulundurun.

2. Katılımcıları karşılayın:

Eğitim başlamadan yarım saat önce eğitim vereceğiniz yerde olun. Böylece gelen her bir katılımcıyı karşılama fırsatınız olur. Katılımcıları güler yüzle karşılayın ve geldikleri için teşekkür edin. Bu karşılama, özellikle birbirini tanımayan katılımcılar için rahatlatıcı olacaktır.

3. Kayıt alın:

Eğitime başlamadan önce katılımcıların Katılımcı Listesini doldurmalarını hatırlatın (EK 1). Her eğitimde doldurmanız gereken bu listeyi saklayın.

Eğitim sırasında

- ▶ Katılımcıların eğlenerek öğrenmesini sağlayın. Bunun için kılavuzun diğer bölümlerinde verdiğimiz eğitim tekniklerinden yararlanın.
- ▶ Eğitime katılımcıları da katın. “Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?”, “Söylediğime katılıyor musunuz?”, “Siz de böyle düşünüyor musunuz?”, “Farklı düşünen var mı?” gibi sorular sorarak onların kendi görüşlerini açıklamalarını sağlayın. Böylelikle hem herkes birbirinden öğrenir hem de eğitim sıkıcı olmaz.
- ▶ Soru sorduğunuzda ya da birisi görüşlerini açıklarken iyi bir dinleyici olun.

Eğitimi Bitirirken

- ▶ Konuyu kısaca özetleyin.
- ▶ Katılımcılardan eğitime ilişkin geribildirim alın.

Eğitimden sonra yapmanız gerekenler:

- ▶ Eğitimi tamamladıktan sonra danışmanınızla eğitim hakkında görüşün ve geribildirim alın.
- ▶ Eğitim gününü izleyen iki gün içerisinde eğitimle ilgili raporunuzu örneğe uygun şekilde ve tam olarak doldurup KDK'daki ilgili görevliye mutlaka ulaştırın. Raporunuzu iletisim@ombudsman.gov.tr elektronik posta adresine Çocuk Birimine iletilmesi talebiyle gönderebilirsiniz. Rapor örneği EK 5'te yer almaktadır.

BÖLÜM 5:

HAKLARIMI ÖĞRENİYORUM EĞİTİMİ

OTURUM 1: HAKLARIMIZ VE SORUMLULUKLARIMIZ

Hedef:

Katılımcıların, hak kavramı ve çocuk hakları konusunda farkındalıklarını arttırmak

Kazanımlar:

Eğitimin sonunda katılımcılar:

1. Hak kavramının anlamını bilir.

2. İnsan hakları ile çocuk haklarının ilişkisini fark eder.

3. Çocuk haklarına örnekler verir.

4. Çocuk haklarını belli ana başlıklar altında sınıflandırır.

Malzemeler:

Dağıtılacak materyal: 1 adet katılımcı listesi (EK 1), katılımcı sayısı kadar çoğaltılan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi özeti (EK 2), Birer adet çalışma sayfası (EK 3)

Eğitim için malzeme: Küçük bir top, beyaz tahta, beyaz tahta kâğıdı, beyaz tahta kalem (yoksa normal tahta ve tebeşir), 4 adet A4 kâğıdı, 4 adet kalem, isimlik, haklarımı öğreniyorum sunumu, projeksiyon ve bilgisayar

Süre:

60 dakika

Yöntem ve teknikler:

Soru-cevap, anlatım, ikili grup, küçük grup çalışması

Akış:

1. (Katılımcıları kapıda karşılayın. Her birisine hazırladığınız isimliklerden bir adet verin ve üzerine ismini yazmasını isteyin. Katılımcı Listesini doldurmalarını hatırlatın).

2. (Katılımcıları selamlayarak kendinizi tanıtırın)

Merhaba arkadaşlar! Benim adım..... Bugün burada Haklarımızı Öğreniyoruz Eğitimi için bulunuyoruz. Hepinize geldiğiniz için teşekkür ediyorum.

3. (Slayt 2 ve 3'ü açın, programın ve eğitimin amacını anlatın).

Bu eğitim, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Çocuklarla ve Gençlerle İletişim ve İlişkilerini Güçlendirme Eğitim Programı kapsamında veriliyor. Programın amacı, çocuk haklarını ve KDK'yı çocuklar ve gençler aracılığıyla çocuk ve gençlere tanıtmaktır.

Bizler, program kapsamında eğitim alan akran eğitimcileriyiz. Bugün burada aldığımız eğitimi sizlere aktarmak üzere toplandık. Sunumumuzda da gördüğünüz gibi, eğitimin amacı; hak kavramı, çocuk hakları, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve KDK'nın görev ve yetkileri ile KDK'ya başvuru yollarına ilişkin farkındalık kazandırmak.

4. (Slayt 4'ü açın ve eğitim programını tanıtırın).

Eğitimimiz her birisi 60 dakikalık iki oturumdan oluşuyor. Oturumlar arasında 10 dakikalık aralar vereceğiz. Dolayısıyla eğitimimiz toplam 2 saat 10 dakika sürecek. Sorunuz var mı?

(Varsa soruları alın ve cevap verin).

5. (Slayt 5. Açın ve tanışma etkinliğini yapın)

Şimdi bir tanışma etkinliği yapalım. İkili gruplara ayrılalım. Sizlere 5 dakika vereceğim. Bu beş dakika içinde ikili grup oluşturduğunuz arkadaşınıza ait 3 ilginç bilgi öğreneceksiniz. Daha büyük grupta grup arkadaşınızı bizlere tanıştırap onun hakkında öğrendiğiniz ilginç bilgileri bizlerle paylaşacaksınız. Hazırsanız başlayalım.

(Gruplara 3 dakika süre verin).

Süremiz doldu. Önce hangi grup başlamak ister?

(Gönüllü olan gruptan başlayarak tüm grupların kendilerini tanıtmalarını sağlayın).

Dilerseniz yukarıdaki tanışma etkinliği yerine sonraki sayfada anlatılan etkinliği yaptırabilirsiniz.

Alternatif Tanışma Etkinliği

Malzeme : Küçük yumuşak bir top

Süre : 15 dakika

Akış:

Şimdi bir tanışma etkinliği yapalım.

Sizlerden ayağa kalkmanızı isteyeceğim. Büyük bir çember yapalım. Gördüğünüz gibi elimde bir top var. Oyunu ben başlatıyorum. Ben bu topu ismini söyleyerek birinize atacağım. Atarken bir soru soracağım. Örneğin, hangi sınıftasın, kaç kardeşin var, en sevdiğin yemek ne gibi. Topu attığım kişi topu tutarken benim soruma cevap verecek. Ama bunu çabuk bir şekilde yapacağız. Yani topu tutup çok fazla düşünmek yok. Anlaştık mı? Hadi başlayalım. (15 dakika oynadıktan sonra oyunu bitirin. Her katılımcıya en az bir kere topun atıldığından emin olun).

Yerlerimize oturalım. Nasıl buldunuz etkinliğimizi? (Yanıtları alın).

6. Bu eğitim sırasında nelere dikkat edersek daha verimli ve keyifli bir iş çıkarmış oluruz? (Slayt 6'yı açın. Birkaç cevap alın. Telefonları sessize alma, başkalarını yargılamama, söz sırasına uyma, kendi arasında konuşmama kuralları kısaca belirtiniz.)

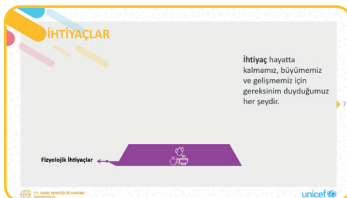

7. Artık eğitimimize başlayabiliriz. Şimdi sizlerden ikili gruplara ayrılmanızı istiyorum. Sizlere bir çalışma sayfası dağıtacağım (Ek 4'ü ikili gruplara birer adet dağıtın). Şimdi sayfamıza bir bakalım. Burada gördüğünüz gibi bir liste var. Her bir ifadenin yanında da "Çok Önemli", "Önemli", "Daha Az Önemli" seçenekleri var. Sizlerden gruplarınızda, bu ifadelerin size göre hangilerinin çok önemli, hangilerinin önemli ve hangilerinin daha az önemli olduğuna karar verip işaretlemenizi istiyorum. Bunun için 3 dakikanız var.

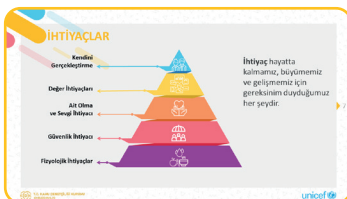
Süremiz bitti. Şimdi doldurduğunuz çalışma kağıtlarının üstünden birlikte geçelim. (Çalışma kâğıdındaki maddeler tek tek okuyarak grupların verdikleri cevapları dinleyin.)

8. Verdiğiniz cevaplara baktığımızda bütün gruplar için çok önemli olan maddeler hemen hemen aynı. Peki, eğer bunlar olmasaydı neler olurdu? (Yanıtları alın ve Slayt 7 açın ve bir kez tıklayın).

Sizlerin de ifade ettiği gibi, bunlar bizim için birer ihtiyaç. İhtiyaç hayatta kalmamız, büyümemiz ve gelişmemiz için gereksinim duyduğumuz her şeydir. (Slayt 7'yi bir kez daha tıklayın). Maslow'un ihtiyaçlar piramidini hatırlayalım. En altta nefes almak, yemek, su ve uyku gibi fizyolojik ihtiyaçlarımız var. Onun bir üstünde güvenlik ihtiyaçlarımız. Barınma, sağlığımızın iyi olması, ailemizin bize verdiği güven ve korunma ihtiyaçlarının hepsi bu katta yer alıyor. Bir sonraki katta ait olma ve sevgi ihtiyacımız geliyor. Burada ailenin verdiği sevgi ihtiyacı, bunun yanında arkadaşlıklar, diğer ilişkiler ve bir gruba, bir yere ait olma ihtiyaçları bulunuyor. 4. sırada değer verilme ve saygı duyulma ihtiyaçlarımız var. Özsaygı, özgüven, başkalarına saygı göstermek ve başkalarından saygı görme ve kabullenilme ihtiyaçları burada bulunuyor. Son olarak, piramidin tepesinde kendini gerçekleştirme ihtiyacı var. Buraya da potansiyelimizi gösterme, yeteneklerimizi kullanma, önyargısız olma, problem çözme, gerçeklerin kabulü gibi ihtiyaçlar yer alıyor.

9. Size son zamanlarda en çok istediğiniz bir şeyi sorsam ne cevap verirsiniz? (Yanıtları alın). Gördüğümüz gibi ihtiyaçlar hepimiz için aynıyken herkesin istekleri farklı. Peki, istek denilince aklınıza neler geliyor? (Yanıtları alın ve Slayt 8'i sunun).

10. İstek, sahip olmak istediğimiz, bizde olmasını istediğimiz şeylerdir. O zaman ihtiyaçlarla istekler arasındaki farklar neler? (Yanıtları alın ve Slayt 9'u sunun). Toparlarsak, ihtiyaçlar hemen hemen tüm insanlar için aynıyken istekler kişiden kişiye değişebiliyor. İhtiyaçlarımız karşılanmadan hayatta kalmamız ve gelişmemiz mümkün değilken, isteklerimiz olmadan da hayatta kalmamız mümkün.

11. Peki, hak nedir? (Yanıtları alın ve Slayt 10'u sunun).

Haklar, doğdukları andan itibaren tüm insanların, sadece insan oldukları için sahip oldukları kazanımlardır. Dil, din, ırk, milliyet, cinsiyetimiz ne olursa olsun hepimiz hiçbir ayırım gözetmeksizin bu haklara sahibiz. Haklar, bizim ihtiyaçlarımızın karşılanması için sahip olduğumuz kazanımlardır. Yani haklarımız olmadan da yaşayamayız ve gelişemeyiz.

12. Çocuk hakları nedir? (Yanıtı alın ve Slayt 11'i sunun). Çocuklara özel olan ve onların ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran insan haklarıdır.

Peki başka kimlerin hakları var?

(Yanıtları alın ve Slayt 12'yi sunun).

Evet, insanların tamamının sahip olduğu insan hakları, tüm çocukların sahip olduğu çocuk hakları, tüm kadınların ve kız çocuklarının sahip olduğu kadın hakları, tüm engellilerin sahip olduğu engelli hakları, mülteci hakları ve tüm hastaların sahip olduğu hasta hakları gibi farklı hak kategorileri var.

13. Biz çocuk haklarına geri dönelim. Biraz önce hem insan hakları hem çocuk hakları var demiştik. Sizce çocuk hakları neden var? (Yanıtları alın ve Slayt 13'ü sunun). Çocuk hakları, en yalın bir biçimde "çocuklara özel olan ve onların ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran insan hakları" olarak tanımlanabilir. Çocukların, insan haklarına ek olarak kendi haklarına sahip olmalarının nedeni, savunmasız oldukları şiddet ve istismara karşı özel olarak korunmaları gerekliliğidir. Diğer bir deyişle, çocukların yaşamsal ve gelişimsel ihtiyaçları yetişkinlerden farklıdır ve onların evde, okulda, iş yerinde ve toplumda karşılaşabilecekleri tehlikelere karşı korunmaları açısından farklı haklara sahip olması önemlidir. İşte bu yüzden çocuk hakları, insan haklarından ayrılmıştır.

14. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, kısaca Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni (ÇHS) daha önce duydunuz mu? (Yanıtları alın ve Slayt 14'ü sunun). ÇHS, 20 Kasım 1989'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilmiştir. Türkiye'de imza atan ülkeler arasındadır ve 1995 yılından itibaren ülkemizde de Çocuk Hakları Sözleşmesi uygulanmaktadır. Dili, dini, milliyeti, etnik kimliği ne olursa olsun dünyadaki tüm çocuklar, ÇHS'deki haklara sahiptirler.

15. Çocuk Hakları Sözleşmesine ilişkin 12 dakikalık bir videomuz var. Gelin hep birlikte onu izleyelim (Slayt 15'i açın, bağlantı yazısının üzerine gelin. ctrl tuşuna basarak tıklayın).

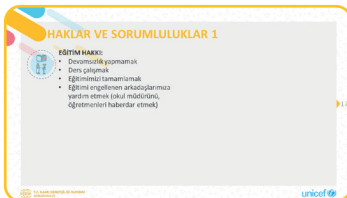
16. Nasıl buldunuz videoyu? Hangi haklar aklınızda kaldı? (Yanıtları alın)

17. Haklarımız sorumluluklarımızla birlikte vardır. Önce sorumluluğun ne olduğunu tartışalım. Sizce sorumluluk nedir? (Yanıtları alın ve Slayt 16'yı açın).

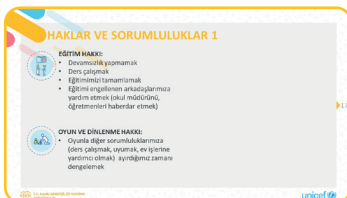
Sorumluluk, üzerimize düşen görevler ya da yapmamız gerekenlerdir. Evde, okulda, sınıfta, işte, sokakta, kütüphane, sinema, otobüs, metro gibi insanların toplu olarak bulundukları yerlerde yerine getirmemiz gereken sorumluluklarımız ve uymamız gereken kurallar var değil mi?

(Evde, okulda, sınıfta ve insanların toplu olarak bulundukları mekanlardaki -örneğin, sinema, metro, otobüs- sorumluluklarına birkaç örnek alın).

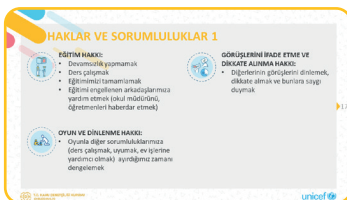
18. Bunlar gibi haklarımız da sorumluluklarımızla gelir. Yani, haklarımızı yerine getirirken yapmamız gerekenler var. Şimdi haklarımızla ilgili sorumluluklarımız nelermiş görelim.

(Slayt 17'yi açın ve bir kez tıklayın). İlk hakkımız eğitim hakkı. Eğitim hakkına ilişkin ne tür sorumluluklarımız var sizce? (Yanıtları alın ve eğitim hakkına ilişkin maddeleri tıklayarak konuyu toparlayın). Eğitim hakkımız sahip olduğumuz en önemli haklardan birisidir. Bu hakla ilgili sorumluluklarımız devamsızlık yapmamak, derslerimizi çalışma ve eğitimimizi tamamlamaktır. Bazen, özellikle kız arkadaşlarımızın eğitim alması engellenebilir. Eğer böyle bir arkadaşımız varsa okul yönetimini ve öğretmenlerimizi bu durumdan haberdar etmek de bizim sorumluluğumuzdur.

(Slayt 17'yi bir kez daha tıklayın). Oyun oynama ve dinleme hakkımız var. Bu hakla ilişkin sorumluluklarımız neler olabilir? (Yanıtları alın ve ilişkili maddeleri tıklayarak konuyu toparlayın). Oyunla diğer sorumluluklarımızı dengelememiz gerekiyor. Hep oyun oynamak ya da hep ders çalışmak yerine, ders zamanı ders çalışmamız, oyun zamanı oyun oynamamız ya da dinlenmemiz gerekiyor.

(Slaytı bir kez tıklayın). Görüşlerimizi ifade etme ve bu görüşlerimizin dikkate alınma hakkımıza ilişkin sorumluluklarımız neler olabilir? (Yanıtları alın ve ilişkili maddeleri tıklayarak konuyu toparlayın). Saçma da olsa ya da aynı fikirde olmasak da herkesin görüşünü dinleme, saygı duyma ve alay etmemiz sorumluluğumuz var.

HAKLAR VE SORUMLULUKLAR 1

İSTİSNA HAKKI:

- Devresinde bulunmak
- Ders çalışmak
- Eğitimden yararlanmak
- Eğitimden yararlanırken yardımlar almak (akademi, sosyal, kültürel, diğer haklardan yararlanmak)

ÖZGÜRLÜK HAKKI VE DİĞER HAKLAR:

- Özgürlükten yararlanmak (ders çalışmak, sosyal, kültürel, diğer haklardan yararlanmak)
- Özgürlükten yararlanırken yardımlar almak (akademi, sosyal, kültürel, diğer haklardan yararlanmak)

İYİ VE VATANDAŞLIK HAKKI:

- İyilikten yararlanmak (ders çalışmak, sosyal, kültürel, diğer haklardan yararlanmak)
- İyilikten yararlanırken yardımlar almak (akademi, sosyal, kültürel, diğer haklardan yararlanmak)

(Slaytı bir kez daha tıklayın). İsim ve vatandaşlıkla ilgili hangi sorumluluklar aklınıza geliyor? (Yanıtları alın ve ilişkili maddeleri tıklayarak konuyu toparlayın). Her insan bir isme ve vatandaşlık hakkına sahiptir. İsmi ne olursa olsun, nereden gelirse gelsin, kimsenin ismiyle ve geldiği yerle dalga geçmememiz ve ayrımcılık yapmamamız gerekiyor.

HAKLAR VE SORUMLULUKLAR 2

YAŞAMA VE GELİŞME HAKKI:

- Yaşamak için gerekli olan
- Yaşamak için gerekli olan
- Yaşamak için gerekli olan
- Yaşamak için gerekli olan

İYİ VE VATANDAŞLIK HAKKI:

- İyilikten yararlanmak (ders çalışmak, sosyal, kültürel, diğer haklardan yararlanmak)
- İyilikten yararlanırken yardımlar almak (akademi, sosyal, kültürel, diğer haklardan yararlanmak)

(Slaytı 18'i açın ve bir kez tıklayın). Sıradaki hakkımız yaşama ve gelişme hakkı. Bu hakka ilişkin sorumluluklarımız neler? (Yanıtları alın ve ilişkili maddeleri tıklayarak konuyu toparlayın). Bu konudaki sorumluluklarımız sağlığınıza dikkat etmek ve sağlığınıza zarar veren alışkanlıklardan uzak durmaktır. Uzun süreli hastalıkları olan ve engelli arkadaşlarımız olabilir. Böyle arkadaşlarımıza yardım etmek, onlarla ders çalışmak, oyun oynamak ve zaman geçirmek de sorumluluklarımız arasında.

HAKLAR VE SORUMLULUKLAR 2

YAŞAMA VE GELİŞME HAKKI:

- Yaşamak için gerekli olan
- Yaşamak için gerekli olan
- Yaşamak için gerekli olan
- Yaşamak için gerekli olan

İYİ VE VATANDAŞLIK HAKKI:

- İyilikten yararlanmak (ders çalışmak, sosyal, kültürel, diğer haklardan yararlanmak)
- İyilikten yararlanırken yardımlar almak (akademi, sosyal, kültürel, diğer haklardan yararlanmak)

(Slaytı bir kez daha tıklayın). Eşit davranılma ve ayrımcılıktan korunma hakkına ilişkin ne tür sorumluluklarımız olabilir? (Yanıtları alın ve ilişkili maddeleri tıklayarak konuyu toparlayın). Hepimiz eşitiz, bu nedenle eşit bir biçimde davranılma ve ayrımcılıktan korunma hakkımız var. Ancak, aynı şekilde kim olduğumuz, cinsiyetimiz, engelli olup olmadığımız, nereden geldiğimiz, hangi dili konuştuğumuz, neye inandığımız veya nerede yaşadığımızı farketmeksizin herkese eşit davranma sorumluluğumuz var.

HAKLAR VE SORUMLULUKLAR 2

YAŞAMA VE GELİŞME HAKKI:

- Yaşamak için gerekli olan
- Yaşamak için gerekli olan
- Yaşamak için gerekli olan
- Yaşamak için gerekli olan

İYİ VE VATANDAŞLIK HAKKI:

- İyilikten yararlanmak (ders çalışmak, sosyal, kültürel, diğer haklardan yararlanmak)
- İyilikten yararlanırken yardımlar almak (akademi, sosyal, kültürel, diğer haklardan yararlanmak)

(Slaytı bir kez daha tıklayın). Temiz suya, besleyici gıdaya ve temiz çevreye sahip olma hakkı ile ilişkili sorumluluklarımız da var. Neler olabilir bunlar sizce? (Yanıtları alın ve ilişkili maddeleri tıklayarak konuyu toparlayın). Bu hakla ilgili sorumluluklarımız, suyu boşa harcamama, suyu ve çevreyi temiz tutma, besinleri çöpe atmama ve yiyeceklerimizi ihtiyacı olanlarla paylaşmaktır.

HAKLAR VE SORUMLULUKLAR 2

YAŞAMA VE GELİŞME HAKKI:

- Yaşamak için gerekli olan
- Yaşamak için gerekli olan
- Yaşamak için gerekli olan
- Yaşamak için gerekli olan

İYİ VE VATANDAŞLIK HAKKI:

- İyilikten yararlanmak (ders çalışmak, sosyal, kültürel, diğer haklardan yararlanmak)
- İyilikten yararlanırken yardımlar almak (akademi, sosyal, kültürel, diğer haklardan yararlanmak)

(Slaytı bir kez daha tıklayın). Hepimizin özel hayatımıza saygı duyulma hakkı var. Peki, bu hakla ilgili olarak bizim neler yapmamız gerekiyor? (Yanıtları alın ve ilişkili maddeleri tıklayarak konuyu toparlayın). Özel hayata saygı hakkımızla ilgili sorumluluklarımız da diğerlerinin özel hayatına saygı duymak, kimsenin özel eşyasını karıştırmamak ve arkadaşlarımızın kendileriyle ilgili bize verdiği özel bilgileri kimseye söylememek.

HAKLAR VE SORUMLULUKLAR 3

YAŞAMA VE GELİŞME HAKKI:

- Yaşamak için gerekli olan
- Yaşamak için gerekli olan
- Yaşamak için gerekli olan
- Yaşamak için gerekli olan

İYİ VE VATANDAŞLIK HAKKI:

- İyilikten yararlanmak (ders çalışmak, sosyal, kültürel, diğer haklardan yararlanmak)
- İyilikten yararlanırken yardımlar almak (akademi, sosyal, kültürel, diğer haklardan yararlanmak)

(Slaytı 19'u açın ve bir kez tıklayın). Yaşamak için barınma, gıda ve giyecek ihtiyaçlarımızın karşılanması gerekiyor. Bunlara ilişkin sorumluluklarımız neler? (Yanıtları alın ve ilişkili maddeleri tıklayarak konuyu toparlayın). Söz konusu temel ihtiyaçlarımız yeterli derecede karşılanıyorsa daha fazlasına ihtiyacımız yok. Örneğin son moda giyinmek zorunda değiliz. Hele maddi kaynaklarımız yeterli değilse, elimizdekilerle yetinmeyi bilmemiz gerekiyor. Buna karşılık elimizdekilerin fazlalarını da ihtiyacı olan arkadaşlarımızla, komşularımızla ya da diğer insanlarla paylaşmamız gerekiyor.

HAKLAR VE SORUMLULUKLAR 3

YAŞAMA VE GELİŞME HAKKI:

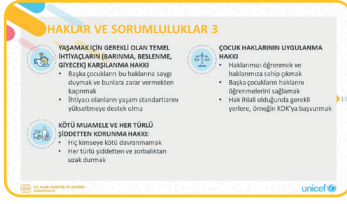
- Yaşamak için gerekli olan
- Yaşamak için gerekli olan
- Yaşamak için gerekli olan
- Yaşamak için gerekli olan

İYİ VE VATANDAŞLIK HAKKI:

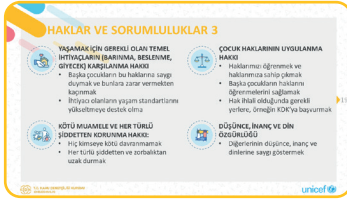
- İyilikten yararlanmak (ders çalışmak, sosyal, kültürel, diğer haklardan yararlanmak)
- İyilikten yararlanırken yardımlar almak (akademi, sosyal, kültürel, diğer haklardan yararlanmak)

(Slaytı bir kez daha tıklayın). Kötü muameleden ve ayrımcılıktan korunma hakkı ile ilgili ne tür sorumluluklar aklınıza geliyor? (Yanıtları alın ve ilişkili maddeleri tıklayarak konuyu toparlayın). Eğer bizlerin kötü davranıştan ve her türlü şiddetten korunma hakkımız varsa bizler de diğerlerinin bu haklarına saygı duymalıyız. Her türlü kötü davranıştan, şiddetten ve zorbalıktan uzak durmalıyız.

(Slaytı bir kez daha tıklayın). Devletler çocuk haklarının korunmasından ve uygulamasından sorumludurlar. Ama bu konuda bizlerin de sorumlulukları var. Peki, bu konudaki sorumluluklarımız neler olabilir? (Yanıtları alın ve ilişkili maddeleri tıklayarak konuyu toparlayın). Öncelikle haklarımızı öğrenmemiz, haklarımıza sahip çıkmamız, burada yaptığımız gibi, arkadaşlarımızın haklarını öğrenmelerini sağlamamız gerekiyor. Haklarımız ihlal edildiğinde ya da başka bir çocuğun haklarının ihlal edildiğini gördüğümüzde de ilgili kurumlara bildirmemiz, KDK'ya başvurmamız mümkün.

(Slaytı bir kez daha tıklayın). Son olarak hepimizin düşünce, inanç ve din özgürlüğümüz var. Bu konudaki sorumluluklarımız neler? (Yanıtları alın ve ilişkili maddeleri tıklayarak konuyu toparlayın). İstedikimizi düşünmekte ve istediğimize inanmakta özgürüz. Bizim bu özgürlüğümüz varsa herkesin düşüncelerine, inançlarına ve dinine de saygı göstermemiz gerekiyor.

19.

(Slayt 20'yi açın). Şimdi yeniden 10 dakikalık bir ara vereceğiz sonra ikinci oturumumuza geçeceğiz.

Oturum 2: HAK İHLALİ VE KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU

Hedef:

Hak ihlaline uğradıklarında ya da hak ihlaline uğrayan çocuklar için haklarını aramak amacıyla yapabileceği şeyler olduğunu fark etmelerini sağlamak.

Kazanımlar:

Eğitimin sonunda katılımcılar:

1. Hak ihlalinin ne olduğunu anlar.
2. Hak ihlallerine ilişkin örnekler verir.
3. Kamu Denetçiliği Kurumu'nun görevlerini öğrenir.
4. Kamu Denetçiliği Kurumu'na nasıl başvuracağını öğrenir.

Malzemeler:

Eğitim için malzeme: Haklarımı Öğreniyorum sunumu ve projeksiyon ve bilgisayar, 3 adet büyük boy tahta kâğıdı, 6 adet tahta kalem, 4 adet A4 kâğıdı, 4 adet kalem

Süre:

60 dakika

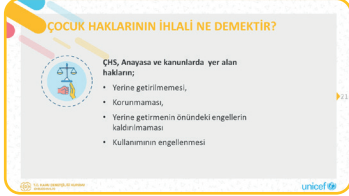

Yöntem ve teknikler:

Soru-cevap, anlatım, ikili grup, küçük grup çalışması

Akış:**1.**

Yeniden merhaba. Bir önceki oturumda çocuk haklarını ele almıştık. Bu oturumda da çocuk hakları ihlal edildiğinde neler yapabileceğimizi tartışacağız.

2.

Sizce, çocuk haklarının ihlal edilmesi ne demektir? (Yanıtları alın, Slayt 21'i açın ve kısaca açıklayın). Çocuk haklarının ihlal edilmesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde, Anayasa'da, yasalarda yer alan hakların yerine getirilmemesi ya da çocukların bir nedenle bu haklardan yararlanamaması demektir.

3.

Çocukların haklarının yerine getirilmemesi, yani ihlal edilmesi ev, okul, sokak gibi birçok ortamda gerçekleşebilmektedir. Bu konuda aklınıza hangi örnekler geliyor? (Yanıtları alın ve toparlayın). Evet, çocukların şiddet görmesi, eğitim alamaması, evlendirilmesi, ağır işlerde çalıştırılması, dilendirilmesi, sağlık hizmetlerinden yararlanamaması çocuk hakları ihlallerine birer örnektir.

4.

Peki, videomuzu hatırlayacak olursak, bu Sözleşme'de yer alan hakların yerine getirilmesinden kimler sorumludur? (Yanıtları alın. Slayt 22'yi açın ve bir kez tıklayın). Bu hakların yerine getirilmesinden öncelikle bu Sözleşme'ye imza atan devletler sorumludur. Peki, devletler çocuk haklarının korunması için ne yapmak zorundadır? (Yanıtları alın). Devletler çocuk haklarının yerine getirilmesini, eğer bir engel varsa bu engelin ortadan kaldırılmasını sağlamak zorundadır. Şu anda öğrenim gördüğümüz okulların bina, öğretmen, ders araçları, program vb. hizmetlerini kim karşılıyor? (Cevapları dinleyin.) Sizlerin de ifade ettiği gibi, eğitim, biz çocukların en temel haklarından birisi. Dolayısıyla, devlet çocuklar ve gençler için okul yapmak, oraya öğretmen atamak, zorunlu eğitim çağındaki çocukların eğitim almalarını sağlamakla yükümlüdür.

5.

(Slayt 22'yi bir kez daha tıklayın) İkinci olarak, çocuk haklarının yerine getirilmesinden çocuğun anne-babası sorumludur. Anne-babaların haklar konusunda sorumlulukları ne sizce? (Yanıtları alın ve toparlayın). Anne-babalar çocuklarını okula göndermekten, tehlikeden ve şiddetten korumaktan, çocukları için yeterli sağlık hizmetlerini almalarını sağlamak, onları beslemekten ve barınmalarını sağlamaktan sorumludur.

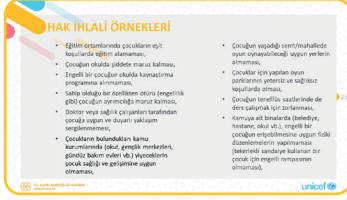
6.

(Slayt 22'yi bir kez daha tıklayın) Üçüncü olarak diğer tüm yetişkinler sorumlu, örneğin okulda öğretmenler, okul müdürleri, hastaneye gittiğimizde doktorlar, hemşireler, mahkemede hakimler, savcılar, avukatlar, gazeteciler, komşu teyzeler, amcalar, yani tüm toplum. Tüm yetişkinlerin çocuk hakları ihlaline karşı dikkatli olmaları ve çocukları korumaları gerekiyor.

7.

(Slayt 22'yi bir kez daha tıklayın) Son olarak da bir önceki oturumda gördüğümüz gibi bizler sorumluyuz. Tabii bu sorumluluğu yerine getirmek için öncelikle hangi haklara sahip olduğumuzu bilmemiz gerekir.

8.

(Slayt 23'ü açın ve kısaca hak ihlallerinin üzerinden geçin). Çocuk ihlali örneklerini slaytta görüyorsunuz. Bunlar:

- ▶ Eğitim ortamlarında çocukların eşit koşullarda eğitim alamaması,
- ▶ Çocuğun okulda şiddete maruz kalması,
- ▶ Engelli bir çocuğun okulda kaynaştırma programına alınmaması,
- ▶ Sahip olduğu bir özellikten ötürü (engellilik gibi) çocuğun ayrımcılığa maruz kalması,
- ▶ Doktor veya sağlık çalışanları tarafından çocuğa uygun ve duyarlı yaklaşım sergilenmemesi,
- ▶ Çocukların bulundukları kamu kurumlarında (okul, gençlik merkezleri, gündüz bakım evleri vb.) yiyeceklerin çocuk sağlığı ve gelişimine uygun olmaması,
- ▶ Çocuğun yaşadığı semt/mahallede oyun oynayabileceği uygun yerlerin olmaması,
- ▶ Çocuklar için yapılan oyun parklarının yetersiz ve sağlıksız koşullarda olması,
- ▶ Çocuğun teneffüs saatlerinde de ders çalışmak için zorlanması,
- ▶ Kamuya ait binalarda (belediye, hastane, okul vb.), engelli bir çocuğun erişebilmesine uygun fiziki düzenlemelerin yapılmaması (tekerlekli sandalye kullanan bir çocuk için engelli rampasının olmaması).

9.

Hadi gelin bir kız çocuğu düşünelim. Bu kız çocuğunun ismi (Katılımcılardan bir isim söylemelerini isteyin). Bu kız çocuğu yaşında (katılımcılardan bir yaş söylemelerini isteyin), okula gidemeyen bir kız çocuğu olsun. Ailesi onun çalışması gerektiğini söyleyerek onu okuldan almış olsun. Bu kız çocuğu bir tekstil atölyesinde çalışmaya başlıyor. Günde 10 saatten fazla çalışıyor ve işini yetiştiremediği zaman patronu onu azarlıyor. Hangi hakların ihlali söz konusu burada? (Yanıtları alın). Bu kız çocuğu okula gidemiyor, eğitim hakkını kullanamıyor. Çocuk yaşta çalışmanın fiziksel, psikolojik ve sosyal pek çok sonuçları var. Çocuklar yaptıkları işten dolayı hastalanabilir, bir kaza geçirebilir. Dolayısıyla sağlıklı olma hakkı elinden alınmış. Günde uzun saatler çalışıyor. Yine burada da sağlıklı olma hakkı ihlal ediliyor. Patronu ona kötü davranıyor. Korunma hakkı da yok. Son olarak işe gittiği için arkadaşlarıyla beraber olma, oyun oynama ve dinlenme hakkı elinden alınmış.

Sizce bu kız çocuğu ne yapabilir? (Yanıtları alın). Sizlerin de ifade ettiği gibi, kız çocuğu, öğretmeninden, arkadaşlarından ve polisten yardım isteyebilir. Peki, öğretmeni ne yapabilir? (Yanıtları alın ve toparlayın). Ülkemizde zorunlu eğitim 12 yıldır. Yani lise sonuna kadar çocukların okula gitmesi gerekiyor. Öğretmen ailesiyle konuşabilir ve onun okula dönmesini sağlayabilir. Son olarak arkadaşları nasıl yardım edebilir? (Yanıtları alın ve toparlayın). Arkadaşları onun durumundan öğretmenlerini ya da polisi haberdar edebilirler.

10. (Slayt 24'ü açarak kısaca açıklayın)

Haklarımızın ya da başka birinin haklarının ihlal edildiği durumlarda başvurabileceğimiz yerler var. Buralar:

- Okulumuzun idaresi ya da rehber öğretmenimiz,
- Polis ya da jandarma,
- Cumhuriyet başsavcılığı,
- Mahkemeler,
- Sosyal hizmet kurumları,
- Kamu Denetçiliği Kurumu.

Hakların yerine getirilmesinden ya da ihlalinin önlenmesinden devlet sorumludur. Hak ihlali bir suç oluşturuyorsa polise, jandarmaya veya Cumhuriyet savcılığına başvurulur. (Örneğin çocuğun istismar edilmesi, zorla evlendirilmesi.)

Bazı hakların yerine getirilmesi için idareye başvurmak gerekir. (Örneğin engelli haklarından yararlanmak için engelli kartı almak için Belediyeye başvurmak gibi.)

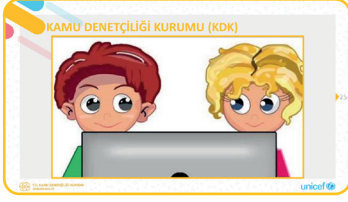
Bazen hakkın ihlal edilmesini engellemek için mahkemeye başvurulabilir. Örneğin ailesi boşanmış bir çocuğun, yanında kalmadığı anne veya babasını görmesinin engellenmesi durumunda.)

Aile olanaklarının yetersizliği ya da yanlış davranışları nedeniyle çocuğun haklarını ihlal ediyorsa Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve İl Müdürlüğüne başvurulur. (Örneğin aile ekonomik durumu uygun olmadığı için çocuğu okula göndermiyorsa, parasal yardım için bakım yükümlülüğünü yerine getirmiyorsa kurum bakımı için başvuruda bulunulabilir.)

İdareden olumlu yanıt alamadığımızda bilgi edinmek için de CİMER'e başvurulabilir.

CİMER CUMHURBAŞKANLIĞI
İLETİŞİM MERKEZİ

11. Kamu Denetçiliği Kurumunu duymuş muydunuz? Kamu Denetçiliği Kurumu, kısaca KDK çocukların hakları ihlal edildiğinde başvuracakları kurumlardan birisidir. Gelin KDK'ya ilişkin kısa bir video izleyerek başlayalım. (Slayt 25'i açın. Bağlantı yazısının üzerine gelin ve ctrl tuşuna basarak tıklayın). Evet, arkadaşlar bu kısa film KDK'nın tanıtımına ilişkindi. Filmde ombudsmanlık terimi kullanılıyordu. Ombudsman, yabancı kökenli bir kelime ve hak savunucusu demek. Ama biz onun yerine Kamu Denetçiliği Kurumu-KDK'yı kullanacağız.

12. (Slayt 26'yı açın ve açıklayın).

KDK'da bir Başdenetçi ile beş Denetçi görev yapmaktadır. Her bir Denetçi farklı konulardan sorumlu olarak görevlendirilmiştir. Denetçilerden biri çocuk hakları alanındaki şikâyetlerden sorumludur. Söz konusu Kamu Denetçisine bağlı KDK Çocuk Birimi de çocuk haklarına ilişkin şikâyetlerle ilgilenmektedirler.

13. Eğer Devlet, yani idareler çocuk haklarının ihlali konusunda bir şey yapmıyorsa KDK'ya başvurulabilir. Kimler başvurabilir sizce? (Yanıtları alın ve Slayt 27'yi sunun).

İdarenin çocuk haklarını ihlal etmesi durumunda Kamu Denetçiliği Kurumuna;

- ▶ a. Hakkı ihlal edilen çocuğun kendisi bizzat,
- ▶ b. Çocuklar adına anne ve/veya babaları veya yasal temsilcileri,
- ▶ c. Çocuk adına bir dernek veya vakıf veya herhangi bir yetişkin veya çocuk,
- ▶ d. Turistler, mülteciler ve sığınmacılar gibi yabancı uyruklu kişiler.

14. Çocuklar, KDK'ya hangi konularda şikâyetle bulunabilir? (Slayt 28'i açın)

Şimdi yine bir grup çalışması yapalım. (Sıra ile katılımcılara 1, 2, 3 ve 4 numaralarını verin. Daha sonra verilen numaralara göre katılımcıların dört gruba ayrılmasını sağlayın.) 1. grup, eğitim hakkının ihlaline ilişkin hangi sorunlar olabileceğini tartışacak. Yani hangi eylemler çocukların eğitim hakkından yararlanmamasına yol açabilir? Eğitim hakkı deyince sadece okula gitmeyi düşünmeyelim. Okulda iyi bir eğitim alınması, çocuklara iyi ve eşit davranılması da eğitim hakkı içinde yer alıyor. 2. grup, sağlık hakkının ihlaline ilişkin sorun örnekleri üzerinde çalışacak. Yani, kimlerin hangi eylemleri çocukların sağlıklı olma hakkını elinden alıyor? 3. grup, oyun oynama ve boş zamanı değerlendirme hakkının ihlali konusunda çalışacak. Yani kimlerin hangi eylemleri çocukların oyun ve boş zamanı geçirme hakkını engelliyor? 4. grup da engelli çocukların haklarının ihlal edilmesi konusunda çalışacak. Yani engelli çocuklar için eğitim, sağlık, ulaşım ya da herhangi bir hizmeti alma hakları nasıl engelleniyor olabilir? (Her gruba bir A4 kâğıdı ve kalem verin.) Her grup kendi konusunu tartışıp vardığı sonuçları verdiğimiz kağıtlara not etsin. Aranızdan bir sözcü seçin. Sözcü çalışma sonunda bu notları bize sunacak. Bu çalışma için 5 dakika süreniz var.

Süremiz bitti. Şimdi sunumlarını yapalım (Her gruptan bir kişinin sunum yapmasını sağlayın. Eksik konu varsa aşağıdaki listeden tamamlayın. Her sunumdan sonra katılımcıya teşekkür edin. (Yan sayfadaki bilgi notundan yararlanarak konuyu toparlayın.).

BİLGİ NOTU

KDK'ya Başvurulacak Konu Örnekleri

Eğitim hakkı ile ilgili yaşanabilecek sorunlara örnekler

- ▶ Çocuğun okulda öğretmeni veya bir idareci tarafından fiziksel, sözlü ve psikolojik şiddete maruz bırakılması,
- ▶ Eğitim ortamlarında tüm çocukların eşit koşullarda eğitim alması için gerekli düzenlemelerin yapılmaması,
- ▶ Engelli bir çocuğun okulda kaynaştırma programına alınmaması,
- ▶ Engelinden veya başka bir özelliğinden dolayı bir çocuğun eğitim ortamında ayrımcılığa maruz kalması,
- ▶ Çocuğun okulda akran zorbalığına maruz kalması ve bununla ilgili okulda herhangi bir önlemin alınmaması,
- ▶ Devlet okullarında ilköğretimde eğitim ücretsiz olmasına rağmen kayıt sırasında para alınması,
- ▶ Eğitim ortamlarında fiziksel yaralanmalara, kazalara engel olacak fiziksel güvenlik önlemlerinin alınmamış olması,
- ▶ Çocuğun akademik başarısına göre sınıf içinde farklı muameleye maruz bırakılması.

Sağlık hakkı ile ilgili yaşanabilecek sorunlara örnekler

- ▶ Çocukların bulundukları kamu kurumlarında (okul, gençlik merkezleri, gündüz bakım evleri vb.) yiyeceklerin çocuk sağlığı ve gelişimine uygun olmaması.
- ▶ Hekim veya sağlık çalışanları tarafından muayene veya sağlık hizmeti sunumu esnasında çocuğa uygun ve duyarlı bir yaklaşım sergilenmemesi,
- ▶ Hava, su ve çevre kirliliği gibi çocukların sağlığını olumsuz etkileyen koşullarla ilgili tedbir alınmaması,

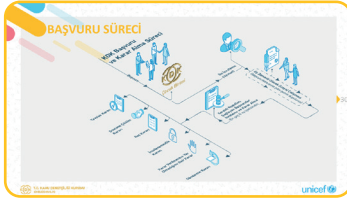
Oyun, boş zaman hakkı ile ilgili yaşanabilecek sorunlara örnekler

- ▶ Çocuğun yaşadığı semt/mahallede oyun oynayabileceği uygun yerlerin olmaması,
- ▶ Çocuklar için yapılan oyun parklarının yetersiz veya sağlıksız koşullarda olması,
- ▶ Çocuğun teneffüs saatlerinde de ders çalışmak için zorlanması,
- ▶ Bir sinema veya tiyatro salonunun özel gereksinimi olan çocuklar için erişilebilir olmaması,
- ▶ Her çocuğun erişebileceği uzaklıktaki çevrede oyun ve dinlenme alanlarının olmaması,
- ▶ Spor ve kültürel faaliyetler için okullarda alanların bulunmaması veya çocukların yaşadığı yakın çevrede gençlik veya kültür merkezlerinin bulunmaması.

Engelli çocukların hakları ilgili yaşanabilecek sorunlara örnekler

- ▶ Belediye otobüslerinin fiziksel engeli olan bir çocuğun kullanabileceği şekilde düzenlenmemesi,
- ▶ Kamuya ait binalarda (belediye, hastane, okul vb.), engelli bir çocuğun erişebilmesine uygun fiziki düzenlemelerin yapılmaması (tekerlekli sandalye kullanan bir çocuk için engelli rampasının olmaması),
- ▶ Okula ulaşımında toplu taşımanın bulunmaması.

KDK'ya yapılacak başvuru konuları önceki sayfada verilen örneklerle sınırlı değildir. İdarenin (okul, belediye, hastane gibi) her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışları şikâyet konusu edilebileceğinden yukarıdaki örneklerin dışında farklı konularda da başvurular yapılabilmektedir.

15. Peki nasıl başvuru yapılıyor? Cevapları dinleyin. Sonra, Slayt 29'u sunun). KDK'ya başvuru, E-başvuru, E-devlet üzerinden, şahsen veya e-posta ile yapılmaktadır. Aynı zamanda kaymakamlıklar ve valilikler kanalı ile de KDK'ya başvurulabilir. Başvurular ücretsizdir ve başvuranın talep etmesi ya da gerekli görülmesi halinde başvurular gizli tutulmaktadır.

16. (Slayt 30'u açarak açıklayın)

Başvuru, elektronik ortamda, doğrudan **www.kdkcocuk.gov.tr** internet adresi üzerinden başvuru yapılabilir. Başvurunun incelenmesi için Çocuk Birimindeki uzman görevlendirilir; ancak gerekmesi halinde bir meslek elemanı da (psikolog gibi) çocuk veya ailesi ile görüşmek üzere eş zamanlı olarak sürece dahil olabilir. Bu durumda telefon yolu ile başvuru-cuya ulaşip görüşen meslek uzmanı bir rapor hazırlar ve başvurudan sorumlu uzman ile paylaşır. Gerekli görüşme ve incelemelerin ardından Uzman kararı hazırlar ve Kamu Denetçisi'nin onayına sunar. Karar başvuru-cuya posta yoluyla bildirildiğinden gerekli iletişim bilgilerinin eksiksiz ve doğru paylaşımı önemlidir. Başvuru süreci çocuk, anne-babası veya yasal temsilcisi ve diğer başvuranlar açısından benzer şekilde işler.

17. (Slayt 31'i sunun). KDK, kendisine yapılan başvuruyu inceledikten sonra, başvuru hakkında bir karar verir. Başvuru sonucunda verilebilecek karar türleri şunlardır:

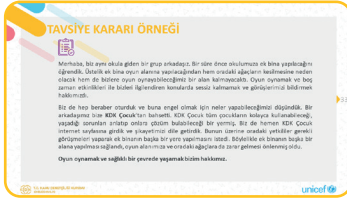
- ▶ a. Tavsiye Kararı
- ▶ b. Dostane Çözüm Kararı
- ▶ c. Ret Kararı
- ▶ d. İncelenemezlik Kararı
- ▶ e. Karar Verilmesine Yer Olmadığına Dair Karar
- ▶ f. Gönderme Kararı
- ▶ g. Kısmi Tavsiye Kısmi Ret Kararı

(Zamanınız varsa her karar türü ile ilgili açıklamaları slaytlar üzerinden okuyarak geçin. Zaman yeterli değilse sadece karar türlerini söyleyin, çok kısa açıklayın.)

18. (Slayt 32'yi açın ve açıklayın). Tavsiye Kararı bazı öneriler içerebilir:

- ▶ a. Hatalı davranışın kabul edilip düzeltilmesi,
- ▶ b. Zararın bedelinin ödenmesi,
- ▶ c. Yasal düzenlemelerde değişik önerisi,
- ▶ d. Şikâyete sebep olan işlemin geri alınması, kaldırılması, iptal edilmesi veya değiştirilmesi.

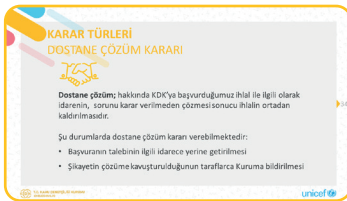

19. (Slayt 33'ü açın ve aşağıdaki örneği okuyun). Gelin tavsiye kararı konusunda bir örnek görelim.

"Merhaba, biz aynı okula giden bir grup arkadaşız. Bir süre önce okulumuza ek bina yapılacağını öğrendik. Üstelik ek bina oyun alanına yapılacağından hem oradaki ağaçların kesilmesine neden olacak hem de bizlere oyun oynayabileceğimiz bir alan kalmayacaktı. Oyun oynamak ve boş zaman etkinlikleri ile bizleri ilgilendiren konularda sessiz kalmamak ve görüşlerimizi bildirmek hakkımızdı. Biz de hep beraber oturduk ve buna engel olmak için neler yapabileceğimizi düşündük. Bir arkadaşımız bize KDK Çocuk'tan bahsetti. KDK Çocuk tüm çocukların kolayca kullanabileceği, yaşadığı sorunları anlatıp onlara çözüm bulabileceği bir yerdi. Biz de hemen KDK Çocuk internet sayfasına girdik ve şikâyetimizi dile getirdik. Bunun üzerine gerekli görüşmeler yapıldı ve bizim için bir çözüm önerisi sunuldu. Bizim için binanın başka bir alana yapılması sağlandı, oyun alanımıza ve oradaki ağaçlara da zarar gelmesi önlenmiş oldu. Oyun oynamak ve sağlıklı bir çevrede yaşamak bizim hakkımız".

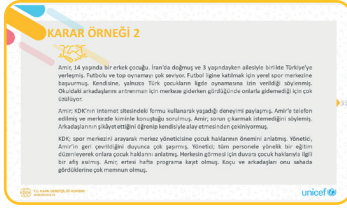
20. (Tekrar Slayt 32'ye geri dönün). Bu sizce tavsiye kararlarından hangisine giriyor? (Yanıtları alın ve doğru cevabı söyleyin). Evet sizlerin de dediği gibi bu karar şikâyete sebep olan işlemin geri alınması, kaldırılması, iptal edilmesi ya da değiştirilmesi kapsamına giriyor.

21. (Slayt 34'ü gösterin ve açıklayın). Dostane çözüm; hakkında KDK'ya başvurduğumuz ihlal ile ilgili olarak, idarenin sorunu karar verilmeden çözmesi sonucu ihlalin ortadan kaldırılmasıdır.

Şu durumlarda dostane çözüm kararı verebilmektedir:

- ▶ a. Başvuranın talebinin ilgili idarece yerine getirilmesi
- ▶ b. Şikâyetin çözüme kavuşturulduğunun tarafarca Kuruma bildirilmesi

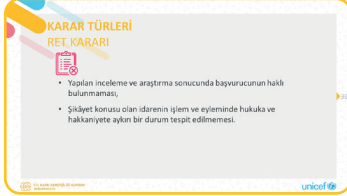

22. (Slayt 35'i açarak okuyun). Dostane çözüm konusunda bir örnek okuyalım.

Amir, 14 yaşında bir erkek çocuğu. İran'da doğmuş ve 3 yaşındayken ailesiyle birlikte Türkiye'ye yerleşmiş. Futbolu ve top oynamayı çok seviyor. Futbol ligine katılmak için yerel spor merkezine başvurmuş. Kendisine, yalnızca Türk çocukların ligde oynamasına izin verildiği söylenmiş. Okuldaki arkadaşlarını antrenman için merkeze giderken gördüğünde onlarla gidemediği için çok üzülüyor.

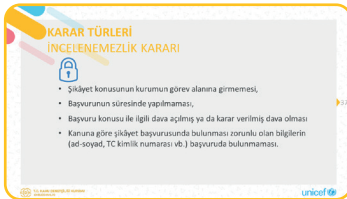
Amir; KDK'nın internet sitesindeki formu [bağlantı adresi] kullanarak yaşadığı deneyimi paylaşmış. Amir'e telefon edilmiş ve merkezde kiminle konuştuğu sorulmuş. Amir; sorun çıkarmak istemediğini söylemiş. Arkadaşlarının şikâyet ettiğini öğrenip kendisiyle alay etmesinden çekiniyormuş. KDK; spor merkezini arayarak merkez yöneticisine çocuk haklarının önemini anlatmış. Yönetici, Amir'in geri çevrildiğini duyunca çok şaşırılmış. Daha sonra kayıt görevlisinin Amir'in futbol oynamasına izin verilmediğini zannettiğini öğrenmiş. Yönetici; tüm personele yönelik bir eğitim düzenleyerek programlarında ayrımcılık yapamayacaklarını onlara açıklamış. Herkesin görmesi için duvara çocuk haklarıyla ilgili bir afiş asılmış. Amir, ertesi hafta programa kayıt olmuş. Koçu ve arkadaşları onu sahada gördüklerine çok memnun olmuş.

Sizce Amir'in hangi hakkı ihlal edilmiştir? (Yanıtları alın) Sizlerin de ifade ettiği gibi, Amir'in ayrımcılığa maruz kalmama hakkı ihlal edilmiştir.

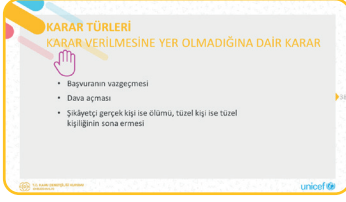
23. (Slayt 36'yı açın ve açıklayın). KDK kararlarından birisi de ret kararıdır. Bu karar şu durumlarda verilmektedir:

- ▶ Yapılan inceleme ve araştırma sonucunda başvurunun haklı bulunmaması,
- ▶ Şikâyet konusu olan idarenin işlem ve eyleminde hukuka ve hakkaniyete aykırı bir durum tespit edilmemesi.

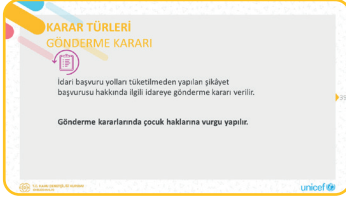
24. (Slayt 37'yi açın ve açıklayın). İncelenemezlik kararının ne olduğunu görelim. Eğer şikâyet aşağıdaki konulardan birisini içeriyorsa KDK incelenemezlik kararı verecektir.

- ▶ Şikâyet konusunun kurumun görev alanına girmemesi,
- ▶ Başvurunun süresinde yapılmaması,
- ▶ Başvuru konusu ile ilgili dava açılmış ya da karar verilmiş dava olması
- ▶ Kanuna göre şikâyet başvurusunda bulunması zorunlu olan bilgilerin (ad-soyad, T.C. kimlik numarası vb.) başvuruda bulunmaması.

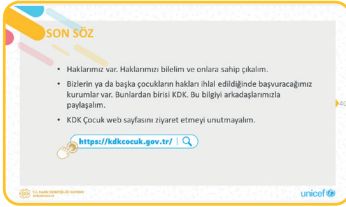
20. (Slayt 38'i açın ve açıklayın). KDK aşağıdaki durumlarda karar verilmesine yer olmadığına dair karar verebilir:

- ▶ Başvurunun vazgeçmesi,
- ▶ Dava açması,
- ▶ Gerçek kişi ise ölmesi, tüzel kişi ise tüzel kişiliğinin sona ermesi.

21. (Slayt 39'u açın ve açıklayın). Son olarak gönderme kararını görelim. Gönderme kararı aşağıdaki koşullarda verilir:

- ▶ Kamu Denetçiliği Kurumuna şikâyet başvurusu yapılmadan önce şikâyet edilen idareye konuyla ilgili başvuruda bulunulmamışsa; yani idari başvuru yolları tüketilmemiş ise başvuru hakkında gönderme kararı verilerek başvuru şikâyet edilen ilgili idareye gönderilir.
- ▶ Gönderme kararları içeriğinde çocuk haklarına ve konuyla ilgili hukuki düzenlemelere atıfta bulunularak, başvurudaki talebin idarece yerine getirilmesi için idare dostane çözüme davet edilir. Gönderme Kararları neticesinde idareler cevaplarını başvurana ve KDK'ya bildirir.

22. (Slayt 40'ı açın) Oturumumuzun ve eğitimimizin sonuna geldik. Neler üzerinde durduk bir özetleyelim. Herkesin bugün konuştuğumuz konuyla ilgili kısa bir cümle kurmasını istiyorum. Sıradan başlayalım (Paylaşımları dinleyin ve eğitimi toparlayın).

23. (Slayt 41'i açın) Eğitime katıldıkları için katılımcılara teşekkür ederek eğitimi bitirin.

Eğitimcilere not: Eğitimlerde Kılavuza bağlı kalın ve eğitimleri bu kılavuzda yer aldığı gibi verin. Bu oturumlar da yer alan bilgiler, detaylı bir biçimde Bölüm 3'te verilmiştir. Eğitim vermeden önce o bölümü okuduğunuzdan emin olun.

EKLER

EK 1: PLANLAMA TABLOSU

EK 2: KATILIMCI LİSTESİ

EK 3: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞME ÖZETİ

EK 4: BENİM İÇİN ÇOK ÖNEMLİ OLAN ŞEYLER

EK 5: RAPOR FORMATI

Sorumlu öğretmenin adı ve soyadı :

EK 2: KATILIMCI LİSTESİ

EK 3: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME**1 Çocuğun tanımı**

18 yaşın altındaki her birey çocuktur.

7 Nüfus kaydı, isim, vatandaşlık, bakım

Her çocuk bir isim ve vatandaşlık ile nüfus kütüğüne kaydedilme ve mümkün olduğu ölçüde ana-babası tarafından bakılma hakkına sahiptir.

2 Ayrımcılık yapmama

Irkı, rengi, cinsiyeti, dili, düşünceleri, ulusal, etnik ve sosyal kökeni, engellilik durumu, ailevi durumları ne olursa olsun tüm çocuklar Sözleşme'de yer alan tüm haklara sahiptirler.

8 Kimliğin korunması

Devletler, çocuğun kimliğini korumalı ve ona saygı göstermeli; ismi, uyruğu ve aile bağlarının hukuka aykırı şekilde değiştirilmesini engellemelidir.

3 Çocuğun yüksek yararı

Çocuklara yönelik tüm eylemlerde çocuğun yararı birinci öncelik olmalıdır.

9 Aileden ayrı düşme

Çocuğun yüksek yararına olan haller (örneğin, istismar ya da ihmâl) dışında çocuk ana-babasından ayrılmalıdır. Ana-babanın sorumluluklarına ilişkin kararlarda çocuğun görüşü sorulmalıdır. Zarar göreceği haller dışında, çocuk her iki ebeveyni ile kişisel ilişkisini sürdürme hakkına sahiptir.

4 Hakları korunması

Devletler tüm çocukların haklarını korumak için mümkün olan azami çabayı göstermelidir.

10 Aile bütünlüğü

Çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amacıyla yapılan ülkeye girme başvurusu, kendisine başvuru yapılan taraf devletçe olumlu, insani ve ivedi bir tutumla ele alınır. Ana-babası ayrı devletlerde oturan bir çocuk hem ana hem de babası ile doğrudan görüşme hakkına sahiptir.

5 Ana-babaların yol gösterme görevi

Devletler; çocuğun sahip olduğu hakları doğru şekilde kullanabilmesini sağlamak için ana-babanın, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusundaki hak ve ödevlerine saygı gösterirler.

6 Yaşama ve gelişme

Her çocuk yaşama hakkına sahiptir. Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

11 Kaçırma ve insan ticareti

Devletler, çocukların yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılması ve geri dönmelerinin engellenmesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.

12 Çocuğun görüşlerine saygı

Her çocuk kendisini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme ve görüşlerinin dikkate alınması hakkına sahiptir.

13 İfade özgürlüğü

Her çocuk, görüşlerini özgürce ifade etme ve hukuka uygun olduğu sürece her türlü bilgiyi araştırma ve elde etme hakkına sahiptir.

14 Düşünce, inanç ve din özgürlüğü

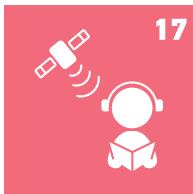
Her çocuk düşünce ve inanç özgürlüğüne ve başkalarının haklarını engellemediği sürece dini vecibelerini yerine getirme hakkına sahiptir. Devletler, ana-babanın bu hakların kullanılması konusunda çocuğa yol gösterme hakkına saygı gösterirler.

15 Dernek kurma hakkı

Her çocuk -başkalarının haklarını engellemediği sürece- diğer çocuk ve gençlerle bir araya gelme, grup ve kuruluşlara katılma hakkına sahiptir.

16 Mahremiyet Hakkı

Her çocuk mahremiyet hakkına sahiptir. Hukuk düzeni çocuğun özel, aile ve ev yaşantısını güvence altına alır.

17 Bilgiye erişim

Her çocuk kitle iletişim araçları vasıtasıyla güvenilir bilgiye erişme hakkına sahiptir. Televizyon, radyo, gazete ve diğer iletişim araçları çocukların anlayabileceği bilgiler sunmalıdır. Devletler, çocukların, kendilerine zarar verebilecek içeriklerinden korunmasına yardımcı olmalıdır.

18 Ana-babanın görevleri, devlet yardımı

Her iki ebeveyn de çocuğun yetiştirilmesinden sorumludur ve her zaman çocuğun yüksek yararını dikkate alarak hareket etmelidir. Özellikle çocuğun ana-babasının çalışması halinde, devletler çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada gerekli hizmetleri sağlayarak ana-babaya destek sunmalıdır.

19 Çocuğun her türlü şiddetten korunması

Devletler, çocuğun ana-babası ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin her türlü şiddet veya istismarına, ihmal ya da kötü muamelesine karşı korunması için gereken bütün önlemleri alırlar.

20 Ailesinden yoksun çocuklar

Bir çocuğun ailesi tarafından bakılmasının mümkün olmadığı hallerde, Devletler çocuğun dini, kültürü ve diline saygı gösteren kişiler tarafından gereken şekilde bakılmasını sağlamalıdır.

21 Evlat edinme

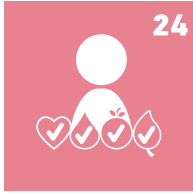
Bir çocuk evlat edinildiyse en önemli öncelik, çocuğun yüksek yararı olmalıdır. Çocuğun doğduğu ülke veya başka bir ülkede evlat edinilip edinilmediği fark etmeksizin çocuğa aynı koruma ve standartlar uygulanır.

22 Mülteci çocuklar

Devletler, mülteci sayılan veya mülteci statüsü kazanmaya çalışan bir çocuğun, diğer tüm çocuklarla eşit haklardan faydalanmasını sağlamalıdır. Devletler, mülteci çocuğun ailesi ile yeniden bir araya gelebilmesi için yürütülen gayretlere destek olmalıdır. Bunun mümkün olmadığı hallerde, çocuk koruma altına alınmalıdır.

23 Engelli çocuklar

Engelli çocuklar, saygınlıklarını güven-
ce altına alan, özgüvenlerini geliştiren
ve toplumsal yaşama etkin biçimde
katılmalarını kolaylaştıran şartlar al-
tında eksiksiz bir yaşam sürme hakkı-
na sahiptir. Devletler, engelli çocuklara
ücretsiz bakım ve yardım sunmak için
gerekten azami çabayı gösterirler.

24 Sağlık, su, gıda, çevre

Her çocuk mümkün olan en iyi sağlık
düzeyine kavuşma hakkına sahiptir.
Devletler, çocuğun sağlıklı kalması-
nı sağlamak amacıyla kaliteli sağlık
hizmetleri, temiz su, besleyici gıda
ve temiz bir çevre sunmalıdır. Bu ko-
nuda zengin devletler yoksul devlet-
lere yardımcı olmalıdır.

25 Bakım hizmetlerinin takibi

Evinden başka bir yere (bakımevi,
hastane veya cezaevine) yerleştiril-
en çocuk, gördüğü tedavi ve yerleş-
tirilmesine bağlı diğer tüm şartların
belli aralıklarla gözden geçirilmesi
hakkına sahiptir.

26 Sosyal güvenlik

Devletler ihtiyaç sahibi ailelerin ço-
cuklarına daha çok mali kaynak
ayırmalıdır.

27 Yeterli yaşam standardı

Her çocuğun bedensel, toplumsal ve
zihinsel gelişim ihtiyaçlarını karşıla-
yan yeterli bir hayat seviyesine sahip
olma hakkı vardır.

28 Eğitim hakkı

Her çocuk eğitim hakkına sahip-
tir. İlköğretim parasız olmalıdır. Her
çocuk ortaöğretim hizmetlerine eri-
şebilmelidir. Okullardaki disiplin uy-
gulamaları çocukların insan olarak
taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde
olmalıdır. Bu konuda zengin ülkeler
yoksul ülkelere yardımcı olmalıdır.

29 Eğitimin amaçları

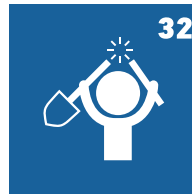
Eğitimin amacı çocuğun kişiliği-
nin, becerilerinin ve yeteneklerinin
mümkün olduğunca geliştirilmesi
olmalıdır. Eğitim; çocuğu insan hak-
larına, ana-babasına, kendi kültürü
ile diğer kültürlerle ve çevreye saygı
duymaya teşvik etmelidir.

30 Azınlık gruplara mensup çocuklar

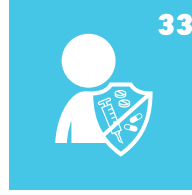
Her çocuk, yaşadığı ülkedeki insan-
ların çoğunluğu tarafından paylaşı-
lmasa bile ailesinin dili, gelenekleri
ve dini hakkında bilgi edinme ve
bunları icra etme hakkına sahiptir.

31 Boş zaman, oyun zamanı ve kültür

Her çocuk dinlenme, oynama ve çe-
şitli kültürel ve sanatsal faaliyetlere
katılma hakkına sahiptir.

32 Çocuk işçiliği

Devletler, çocukları kendileri için
tehlikeli olabilecek veya sağlıklarını
veya eğitimlerine zarar verebilecek
işlerde çalıştırmaktan korumalıdır.

33 Uyuşturucu maddelerin kullanımı

Devletler, çocukları uyuşturucu
maddelerin yasadışı kullanımına
karşı korumalıdır.

34 Çocuk istismarı

Devletler, çocukları cinsel istismar
ve suistimale karşı korumalıdır.

35 Kaçırma

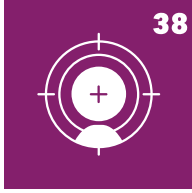
Devletler, çocukların kaçırılmasını
veya para karşılığı satılmasını engel-
lemelidir.

36 Diğer sömürü ve istismar çeşitleri

Devletler, çocukları diğer tüm sömürü ve istismar çeşitlerine karşı korumalıdır.

37 Özgürlüğünden yoksun bırakma

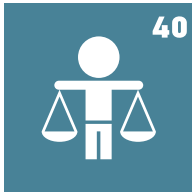
Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimane muamele veya cezaya tâbi tutulamaz. Bir çocuğun tutuklanması veya hapsi ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır. Ceza infaz kurumlarında bulunan çocuklar yetişkinlerle aynı yerde tutulmamalı ve aileleriyle irtibatlarını sürdürebilmelidir.

38 Savaş ve silahlı çatışmalar

Devletler savaştan etkilenen çocukların korunması ve bakım altına alınması için mümkün olan azami çabayı gösterirler. Devletler 15 yaşından küçük çocukların savaşa katılmasına veya silah altına alınmasına izin vermemelidir.

39 Çocuk mağdurların rehabilitasyonu

İhmal, sömürü ya da istismar, işkence ya da silahlı çatışma mağduru olan çocukların sağlığına yeniden kavuşması ve onuru ve öz saygısını yeniden kazanması için özel yardım sunulmalıdır.

40 Çocuk adaleti

Kanunları ihlal ettiği iddia edilen veya kabul edilen bir çocuğa, insana yaraşır ve saygın bir şekilde muamele edilmelidir. Çocukların avukatından destek alma ve yaş veya içinde bulunduğu durumu dikkate alan adil bir yargılamaya tabi tutulma hakkı vardır. Çocuğun mahremiyet hakkına daima saygı gösterilmelidir.

41 Daha ileri düzeydeki ulusal standartların uygulanması

Belirli bir ülkenin mevzuatı çocuklara sözleşme maddelerinden daha iyi koruma sağlıyorsa, söz konusu mevzuat aynen uygulanmaya devam etmelidir.

42 Sözleşme konusunda bilgilendirme

Devletler, çocuklar ve yetişkinleri sözleşme hakkında bilgilendirmelidir.

mli

Önemli

EK 5: 15 – 18 YAŞ AKRAN EĞİTİMİ RAPORU

Eğitimin yapıldığı yer	
Eğitim tarihi	... / ... / 20 ...
Eğitimcinin adı ve soyadı	
Katılımcı sayısı	K: E: T:
Eğitimin olumlu yönleri	
Yaşanan zorluklar	
Çözüm önerileri	
İhtiyaçlar	

Eğitimcinin adı ve soyadı: İmza:

T.C. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU
(OMBUDSMANLIK)

